

№ 4 27 студзеня 1994 г. Выдаецца з 1955 г.
(2354) Цана 30 рублёў.

ПРЭЗІДЭНТ І ДЗЯЎЧЫНКА

Прэзідэнт ЗША Біл КЛІНТАН з маленькай дзяўчынкай (якую ён узяў за руку, падвёў да мемарыяльнага знака) ставіць запаленую свечку ў памяць аб ахвярах Курапат.

Фота Уладзіміра МЯЖЭВІЧА.

Вельмі хацеў бы спадзявацца: гэты здымак гадоў так праз дваццаць абыдзе, прынамсі, беларускую прэсу. Як той, што быў надрукаваны, бадай, у кожнай газеце напярэдадні візіту прэзідэнта ЗША Біла Клінтана ў Беларусь -- прэзідэнт Джон Кенэдзі паціскае руку школьніку Білу Клінтану. Марыцца, што гэта безыменнае пакуль дзяўчо, якое разам з высокім госцем аддае пашану ахвярам сталінскіх рэпрэсій у Курапатах 15 студзеня 1994 года, стане мудрым дзяржаўным дзеячам, імя якога будзе ва ўсіх на вуснах. А імя Беларусі к таму часу стане сімвалам вольнай, дэмакратычнай і шчасливай дзяржавы. Бясспрэчна, што пяцігадзінны візіт Прэзідэнта ЗША ў нашу ўсё ж суверэнную дзяржаву паслужыць таму, што свет будзе ведаць, дзе шукаць Беларусь на геаграфічнай карце. Курапаты былі апошнім месцам, дзе паводле праграмы знаходжання завяршыўся маршрут Біла Клінтана. Нягледзячы на пратакол, гэтая старонка яго візіту, так непажаданая для пэўных колаў вышэйшай улады рэспублікі, была самай чалавечнай і непратакольнай.

І хацелася б верыць, што праз тыя ж дваццаць гадоў Курапаты будуць не толькі памяццю і болям Зянона Пазыняка, а месцам усенароднага пакланення мужнасці і пакутам людзей, якія любілі сваю Беларусь і марылі аб яе шчасці.

Ян ГІЛУЦЕВІЧ.

Вольга ІПАТАВА

НАСТАЎНІК

Доктар Кіт запальвае свечку ў Майнцкім саборы.
Заблудзілася рэха ў вышніх каменных прысад.
Змрочна біскупы з нішаў глядзяць.
"На Усход, на язычнікаў" колькі стагоддзяў назад!
За высокім ілбом -- таямнічыя формулы веку,
Што на Месяц узяў чалавечыя дзёрзкасць і тло.

Ззяе зорка над ім (ці анёл, што трымае апеку),
Ды не згледзець яе: нетутэйшае гэта свято.

Над жыццём і нябытам яна, і над лёсам вандроўным,
Над усім, што прайшло -- ды й сягоння жыве;
Над карэліцкім хлопчыкам, што выганяе карову
І бяжыць басанож па асенняй пякучай траве.

Ён запальвае свечку, і цемра ў куткі адступіла.
Як асілак, у доўгім жыцці ён адужваў яе
Дзе як мог... А найбольш на радзіме, якая,
Ачмурэлая прышлымі, толькі чужых прызнае.

Толькі не -- ён вяртаецца ў сіню далі.
І выстуквае сэрца: яшчэ... чым змагу...
Як усе, што ў чужыне душой не прапалі памагчы...
(А сябры на радзіме прапалі у вечнай начы).

Дык запальвайце свечку, Настаўнік, асветнік, вучоны...
Колькі год паміж намі калолася дротам сцяна.
Зараз разам ідзём -- хай дарогаю гразкай і чорнай,
Ратаваць Беларусь. А яна ў нас, як доля, адна...
А яна ў нас, як доля, адна...
Франкфурт-на-Майне, 3 снежня 1993 г.

МІНІ-ФЕСТЫВАЛЬ З ТВОРАЎ КАМПАЗІТАРАЎ ЗАМЕЖЖА

КАЛЯДЫ Ў "БЕЛАРУСКАЙ КАПЭЛЕ"

А днойчы -- а гэта было ўпершыню некалькі гадоў таму назад -- у Мінск прыехаў эрудзіраваны і цікавы чалавек. Ён гаварыў на прыгожай, мяккай беларускай мове, называў імёны кампазітараў-беларусаў, якія многія з нас чулі ўпершыню, паказваў ноты і нават нешта адтуль напываў. А быў гэта Гай дэ Пікарда, англічанін, юрыст па адукацыі і прафесія, жыве ў Лондане і аддае ўсё свой душэўны агонь збіранню і вивучэнню культуры Беларусі.
І вось тады ў мастацкага кіраўніка "Беларускай Капэлы" Віктара Скарабагатава зарадзілася ідэя: "адкрыць" аматарам музыкі творчасць тых беларускіх мастакоў, хто воляю лёсу апынуўся за межамі сваёй зямлі, аднак на ўсё жыццё захаваў любоў і адданасць ёй. Так склалася канцэпцыя своеасаблівага міні-фестывалю, прысвечанага музыцы так званых беларускага замежжа.

Аднак гэта толькі пачатак. Таму што імгненна ўзніклі шматлікія "але": як знайсці сляды жыцця і творчасці беларускіх эмігрантаў, імёны якіх зніклі з перыёды не толькі даўніх гадоў, а і пазнейшых выданняў, дзе раздабыць ноты. На дапамогу прыйшлі вучоныя-энтузіясты. Гэта і Адам Мальдзіс, і ўвесь яго Культурна-асветніцкі цэнтр імя Ф.Скарыны, а таксама Лонданская бібліятэка імя Ф. Скарыны, якая прадаставіла свае архіўныя матэрыялы для вивучэння і адраджэння невядомай нам музыкі ў канцэртных праграмах.

Так ідэя набыла жыццё. І сёлета на Каляды "Беларуская Капэла" запрасіла сваіх сяброў і аднадумцаў у госці на канцэрт, дзе, бадай, ўпершыню адкрылася панарама музычнага мастацтва кампазітараў беларускага замежжа.

(Заканчэнне на 6-й стар.).

Першы калядны вечар у "Беларускай Капэле". Спявае Віктар СКАРАБАГАТАЎ.

Фота Віктара СТАВЕРА.

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

КАНФЕРЭНЦЫЯ БНФ

ПРЫНЦЫПОВЫЯ ЗМЭНЫ

Адбыліся соймавая канферэнцыя і чарговае пасяджэнне Сойму Беларускага народнага фронту.

Канферэнцыя была прысвечана перадвыбарчай перспектыве і палітычнай сітуацыі ў рэспубліцы. З дакладам на гэтую тэму выступіў лідэр руху Зянон Пазняк. Ён, у прыватнасці, заявіў, што палітычная сітуацыя ў Беларусі можа радыкальна змяніцца ў сувязі з тым, што Расія вядзе эканамічную вайну, задача якой — абязброіць эканоміку рэспублікі перад экспансіяй расійскага капіталу.

На пасяджэнні Сойму БНФ абмеркавана пытанне аб палітычным становішчы ў рэспубліцы, з адпаведнымі дакладамі выступілі намеснікі старшыні фронту Уладзімір Заблоцкі і Валянцін Голубеў. Справаздачу ўправы БНФ за паўгода яе дзейнасці зрабілі сакратары Віцук Вячорка і Віктар Івашкевіч. Яны адзначылі, што ў дзейнасці руху адбыліся прынцыповыя якасныя змены — рэзка паменшылася колькасць прадзімых БНФ мітынгаў, шэсцяў і пікетаў і гэтак жа рэзка павялічылася колькасць арганізаваных фронтам палітычных і навукова-практычных канферэнцый. Прыкметны таксама рост структураў БНФ па ўсёй Беларусі.

НА ПЕНСІЮ

НАМЕР ПАСЛА ЗША

Як стала вядома карэспандэнту Белінфарма, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол ЗША ў Беларусі Дэвід Суорц у хуткім часе ад'яджае дадому. Гэта звязана з тым, што ён выказаў жаданне пайсці на пенсію.

Больш чым за два гады сваёй работы ў Мінску Дэвід Суорц стаў вядомым у грамадскіх і палітычных колах Беларусі. Яго дзейнасць звязваюць з развіццём двухбаковых адносін у розных галінах, а таксама садзейнічаннем у аказанні гуманітарнай дапамогі Беларусі з боку дзяржаўных і недзяржаўных арганізацый ЗША. Заклучным акордам дыпламатычнай кар'еры пасла ЗША стаў пасляковы візіт у Беларусь амерыканскага прэзідэнта Біла Клінтана.

Да назначэння новага пасла ЗША выконваць яго абавязкі ў Мінску будзе саветнік Джордж Крол.

ВЫКРАДАННЕ ГОДА

“САДЗЕЙНІЧАЛІ Ў ЗАТРЫМАННІ”

Год Сабакі толькі пачаўся, а ўжо адбылася падзея, якая можа зацягнуць усе іншыя, што яшчэ маюць адбыцца. 15 студзеня 1994 года ў дзень візіту прэзідэнта ЗША Біла Клінтана ў Беларусь, паміж 9-ю і 10-ю гадзінамі раніцы на адной з вуліц Мінска былі выкрадзены і вывезены ў Літву кіраўнікі кампартыі Літвы М. Буракявічус і Ю. Ярмалавічус.

Сенсацыя мае скандальны прысмак: былы сакратар ЦК Кампартыі Літвы Мікола Буракявічус і былы загадчык ідэалагічнага аддзела ЦК КПЛ Юозас Ярмалавічус, якія абвінавачваюцца ў змове з мэтай гвалтоўнага захопу ўлады ў студзені 1991 года, былі затрыманы ў Мінску літоўскімі спецслужбамі. Беларускі бок, які згадзіўся на такі крок, тлумачыць свае дзеянні спасылкай на дагавор аб прававой дапамозе паміж Беларуссю і Літвой, падпісаны ў 1992 годзе. Групе праваахоўных органаў Літвы, якую ўзначальваў намеснік Генеральнага пракурора, “аказалі садзейнічанне” адпаведныя службы Беларусі.

М. Буракявічус і Ю. Ярмалавічус знаходзіліся ў Мінску нелегальна.

НЕСПАКОЙНА

ЗНОЎ НА ІГНАЛІНСКАЙ

Як паведаміў літоўскаму інфармацыйнаму агенцтву “Эльта” дырэктар Ігналінскай атамнай станцыі Віктар Шавалдзін, 18 студзеня ў 11 гадзін 44 хвіліны ў сувязі з паяўленнем чэчы — каля паўтара літра ў хвіліну — у адным з памяшканняў рэактарнага аддзялення спынены першы блок станцыі.

У адпаведнасці з праектнай схемай гэта ўцечка адводзіцца ў штатную схему збору працекач без пападання ў абслугоўваемыя памяшканні блока. Змяненню радыяцыйнай абстаноўкі ў памяшканнях атамнай станцыі і па-за ёю няма. Дазіметрычная абстаноўка нармальна. Пасля расхалоджвання блока будзе дадзена дадатковая інфармацыя аб характары пашкоджання і тэрмінах рамонту, сказаў Віктар Шавалдзін.

Гэта паведамленне накіравана ў Міністэрства энергетыкі арганізацыі нагляд Літвы, у МАГАТЭ.

Цяпер у рабоце знаходзіцца блок N 2 з нагрукі 750 мегават, і, у адпаведнасці з заданнем энергасістэмы, нагрук на ім будзе ўзнята да 1 300 мегават. Заўваг па працуючым блоку N 2 няма.

Бадай, самае прыкрае ў гэтай сітуацыі, што ні адна з адпаведных службаў Беларусі нічога не ведала пра чарговую непаладку на Ігналінскай АЭС, якая размешчана на граніцы з нашай дзяржавай.

Дарэчы, дырэктар АЭС паведаміў у прэсе аб здарэнні толькі праз 8 дзён.

МІТЫНГ ПРАТЭСТУ

Чарговы раз плошча Свабоды расквецілася транспарантамі, беларускімі флагамі. Сюды сабраліся жыхары сталіцы на мітынг, каб выказаць свой пратэст супраць безупыннага росту цэн, збыднення народа. Вельмі горка было слухаць, як гаварылі прамоўцы пра набалелае. “На нашу месячную зарплату, — падкрэсліў, напрыклад, урач В.Саскабовіч, — можна хіба толькі купіць 8–10 флаконаў валакардзіну”. І такіх выступленняў на гэтым шматтысячным мітынгі ў Мінску было нямала.

На жаль, ні парламентарыяў, ні членаў урада мітынгуючыя так і не ўбачылі на плошчы Свабоды. Мінчане ў гэты дзень гаварылі аб недаверы кіраўніцтву рэспублікі, аб датэрміновым выбарах у Вярхоўны Савет. У прынятай рэзалюцыі ёсць патрабаванне цвёрда і паслядоўна дабівацца ад улад дзейных мер па паліпшэнню жыцця народа.

ФІНАНСУЮЦЬ ФРАНЦУЗЫ

ВЫРАТАВАЦЬ КАЛОЖУ

Французскія рэстаўратары з фірмы “Бланшон” гатовы ўзяцца за аднаўленне адзінага ў Беларусі архітэктурнага помніка XII стагоддзя — Каложскай царквы.

Французскі бок возьме на сябе фінансаванне даследчых работ. Сама рэстаўрацыя, да якой будуць прыцягнуты і беларускія спецыялісты, запатрабуе немалых валютных сродкаў. Для атрымання іх мяркуецца звярнуцца да ЮНЕСКА, Банка Еўрапейскага супольніцтва ў Берне. Але патрэбна дапамога і грамадзян Беларусі.

Разліковы рахунак фонду аднаўлення Каложскай (Барысаглебскай) царквы: N 700911 АКБ “Прыорбанк”, г.Гродна, МФО 152101718. Для паштовых пераводаў: 230023, горад Гродна, вул. Замкавая, 20-а, Каложскі храм.

ГОД СЯМ’І

ФЕСТИВАЛЬ У СЛОНІМЕ

Сямейныя вакальныя і інструментальныя ансамблі з усіх абласцей Беларусі і Мінска ўдзельнічалі ў рэспубліканскім фестывалі, які адбыўся ў Слоніме.

Па выніках конкурсу лепшымі сталі звыш двух дзесяткаў калектываў, адзначаных як за выканаўчае

ПАДСОБНАЯ ГАСПАДАРКА

майстэрства, так і за самабытнасць рэпертуару, мастацкае афармленне канцэртных праграм і сцэнічных касцюмаў. Яны атрымалі грашовыя прэміі і дыпломы. Астатнія ўдзельнікі заахвочаны памятнымі прызамі, устаноўленымі спонсарамі. Фестываль прайшоў у аб’яўлены Генеральнай Асамблеяй ААН Міжнародны год сям’і.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

САДЗЕЙНІЧАЦЬ адраджэнню помнікаў Нясвіжа — такія мэты паставіў толькі што ўтвораны міжнародны фонд “Нясвіж”. Найперш увага будзе звернута, вядома ж, на спынены палацава-паркавы комплекс горада. Планаецца таксама адраджаць тэатральныя і музычныя калектывы — нясвіжскага тэатра, балетнай школы і капэлы.

ЗА КОШТ дзяржавы будзе ўстаноўлена мемарыяльная дошка на доме, дзе працавала з 1928 года Таццяна Бірыч, і помнік на яе магіле. Такім чынам Савет Міністраў Беларусі вырашыў увекавечыць памяць вядомага таленавітага афтальмолага, заслужанага дзеяча навукі і заслужанага ўрача Рэспублікі Беларусь Таццяны Васільеўны Бірыч.

“ЛЮБІМЫМ” заняткам мінскіх падлеткаў стаў начны рабунак газетных кіёскаў, асабліва на ўскраінах сталіцы. Толькі ў адну ноч з 4 на 5 студзеня былі разламаны і спалены 8 кіёскаў. А тавару ў кожным з іх на 5–6 мільёнаў рублёў.

ПАДПАЛКОЎНІК Іван Тагіль стаў першым з беларускіх афіцэраў, якія будуць атрымліваць вышэйшую адукацыю ў Германіі. Абмен курсантамі будзе рабіцца паводле пагаднення паміж Міністэрствамі абароны Беларусі і Германіі. Падпалкоўнік Тагіль паехаў вучыцца ў ваенную акадэмію ў Гамбург. Хутка да нас прыедуць некалькі вайскоўцаў з бундэсвера.

БОЛЬШ паловы смяротных выпадкаў у Гомельскай вобласці — вынік хваробы сістэмы кровазвароту. Смяротнасць тут значна апераджае нараджальнасць. Прычына гэтай з’явы — Чарнобыль.

ЭПІДЭМІЯ грыпу наступае на Беларусь. За першы тыдзень новага года ў найбольш буйных гарадах рэспублікі захварэла 23 тысячы чалавек, а за другі — ужо звыш 33 тысяч. Найбольшы ўсплеск хваробы назіраецца ў Віцебску, Мінску, Бабруйску і Гродне.

У ГРОДНЕ прайшоў II з’езд Заходнебеларускага таварыства аховы птушак. Экалагі Гродзенскай і Брэсцкай абласцей падвялі вынікі аперацыі па выратаванні лугавога луна, ажыццэўленай мінулым летам. Намечана правесці конкурс “Беркут-94” і стварыць атлас птушак Заходняй Беларусі.

КОЛЬКАСЦЬ прамысловых жывёл у лясах Беларусі няспынна скарачаецца. За апошнія два гады пагалоўе пасеў паменшылася з 28 тысяч амаль што да 22-х, дзікоў — з 39 тысяч да 32-х, аленьяў — у паўтара раза. Вялікую шкоду наносзяць браканьеры, якіх разваляюць занадта многа.

МІЖНАРОДНЫ біяграфічны цэнтр Кембрыджскага ўніверсітэта прызнаў Жанну Чарняк Міжнароднай жанчынай 1992–1993 года. Жанна Альбертаўна Чарняк — дацэнт кафедры вышэйшай матэматыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і электронікі. Яе працы апублікаваны ў многіх замежных выданнях.

БАРАНАВІЦКАМУ педагогічнаму вучылішчу мяркуецца надаць статус каледжа, дзе будуць рыхтаваць настаўнікаў замежных моў для школ Брэстчыны. Тут не хапае такіх спецыялістаў: большасць настаўнікаў пайшлі са школ у камерцыйныя прадпрыемствы, дзе цяпер у пашане людзі, якія валодаюць англійскай ці нямецкай мовамі.

Некалі на вёсцы людзі не ўяўлялі жыцця без зямельнага участка і хатняй гаспадаркі. А потым, калі ў сельскіх магазінах сталі прадаваць смятанку, тварог, якікі, прывезеныя з горада, многія сяляне зусім перасталі займацца падсобнай гаспадаркай. А гэта прывяло да таго, што шмат хто на вёсцы зусім забыў смак сырадою. Справы цяпер пакрысе выпраўляюцца: пачалося адраджэнне падворку. Са сваім жа пры любой уладзе, калі не сыты будзеш, дык хоць з голаду не памрэш.

Вось і Надзея БЯЛЯЎСКАЯ (на здымку справа) вырашыла спадзявацца на сябе. Ужо 9 гадоў жыве яна з мужам у вёсцы Забалоце на Гомельшчыне. І ўвесь гэты час трымае сваю жывунасць. Цяпер не толькі сабе хапае, а і дзяржаве ёсць што прадаць.

З'ЕЗД ФЕРМЕРАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ДЗЕ І Ў КАГО ВУЧЫЦЦА

Усяго тры гады існуе на Беларусі арганізаванае фермерства. Справа гэта ў нас новая — развіваецца марудна, увесь час сутыкаючыся з цяжкасцямі, перашкодамі. Факты, якія прыводзіліся на нядаўна праішоўшым у Мінску з'ездзе фермераў рэспублікі, гавораць самі за сябе.

У справаздачным дакладзе старшыні Беларускага саюза фермераў Канстанціна Ярмоленкі адчувалася заклапочанасць нізкімі тэмпамі росту колькасці асабістых гаспадарак: у 1993-м у параўнанні з 1992-м годам гэты рост склаў усяго 1,3 працэнта. На сённяшні дзень у Беларусі зарэгістравана каля трох тысяч фермерскіх гаспадарак. Асабліва цяжка ідзе гэты працэс на Гродзеншчыне, Брэстчыне.

Факт, на першы погляд, трывожны, але адначасова наводзіць і на думку: а можа ў гэтым больш плюсаў, чым мінусаў, бо ідзе натуральны адбор тых, хто стане на зямлі сапраўдным гаспадаром.

І тут успомніў, як прыкладна год назад мне паскардзіліся жыхары Навагрудка, што ў калгасах раёна вельмі цяжка атрымаць у карыстанне зямлю. Чаму?

Пра гэта я спытаў у старшыні калгаса "Камунар" Святазара Грэбны і яго намесніка Фёдара Федаровіча. Яны налічылі мноства прычын, па якіх жадаючы стаць фермерам атрымалі адмову. Адны не ведаюць нават, з якога боку да каня падыйсці, другія паставілі ўмову неадкладна, разам з выдзяленнем зямлі забяспечыць іх яшчэ і тэхнікай (а калгас не можа сёння дазволіць нават сабе такую раскошу), трэці не маюць элементарнай агранамічнай адукацыі.

Адным словам, без вучобы, без папярэдняй падрыхтоўкі тут не абыйсціся, бо, як падкрэслівалася на з'ездзе, у фермерстве ідзе працэс амаладжэння.

— А дзе мне вучыцца? — задаў пытанне будучы фермер з Міншчыны Мікалай Ліпняк, які

трапіў на з'езд без запрашэння. Хлопцу гадоў восемнаццаць. У школе ў выдатнікі не выйшаў. І таму паступіць вучыцца на агранома не змог. Рос без бацькі. Як сказаў Мікалай, трымаць у руках касу навучыў дзядзька.

— Атрымаю гектараў пяць зямлі, а што на ёй садзіць, калі не ведаю, — скардзіўся хлопца.

Сапраўды, у рэспубліцы ёсць і тэхнікумы, і ВНУ сельскагаспадарчыя, але не ўсе туды паступаць. Патрэбны курсы, каб скончыць іх мог кожны жадаючы.

Як і на чатырох папярэдніх з'ездах фермераў, трох з'ездах Сялянскай партыі праблема зямлі была ключовай у выступленнях і дакладчыкаў, і дэлегатаў. І тады была галоўная скарга: калгасы і саўгасы не даюць зямлю жадаючым стаць фермерамі ці даюць заблачаныя, зарослыя хмызняком участкі.

Не скажу, што не падымалася гэта пытанне і сёння. Але падыход тут быў больш уважаны, дзелавы, гаспадарскі.

— Фермерская справа для нас новая, па сутнасці ідзе эксперымент, — казаў мне адзін з дэлегатаў з'езда Мікалай Мірончык. — Пакуль жа рэспубліку кормяць калгасы і саўгасы. У многіх з іх кожны лапкі зямлі на ўліку. Дык ці можам мы, фермеры, патрабаваць для эксперыменту самае лепшае поле? Вядома, не. Але мы просім ніву, якая можа даваць ураджай, а не балота, нізіну, дзе пасля першага дажджу ўсё пасянае змываецца вадой.

І ўсё ж у фермера, у гаспадара ёсць тое, чаго ніколі не будзе ў наёмнага работніка — калгасніка. Вось прыклады, якія даваліся пасля на з'ездзе. Міхаілу Парфёненку з Пухавіцкага раёна, калі ён памкнуўся ў фермеры, прапанавалі далёка не лепшы ўчастак зямлі, падлічышы, што на яго адраджэнне спатрэбіцца 700 тысяч рублёў. Мо такім чынам хацелі адбіць ахвоту?

— Я ж на яго затраціў толькі 32 тысячы, — расказаў з трыбуны з'езда Міхаіл Федаравіч. —

Нікому не скардзіўся, што мяне пакрыўдзілі, а ўзяўся за работу, бо калі рукі не прыкласці, то і на самай урадлівай зямлі нічога не атрымаеш.

Летась фермер здаў дзяржаве 12 тон малака, 2 тоны мяса, атрымаўшы з той самай пустой зямлі.

Не лепшыя землі дасталіся і фермерам Кавалёву, Кісляку і іншым, але яны атрымалі з кожнага гектара па 45–60 цэнтнераў збожжа, што значна больш, чым на некаторых калгасных палетках.

Не сёння-заўтра фермер атрымае сваю зямлю. Такая думка прасочвалася ў выступленнях удзельнікаў з'езда, у гутарках з дэлегатамі ў час перапынкуў. Але на парадку дня выстраіліся новыя праблемы: крэдыты, энэрганосбыты, тэхніка.

— Атрымаў сваё поле, — казаў фермер з Міншчыны Мясешка, — а чым апрацоўваць, не ведаю. "Мы табе далі зямлю, а цяпер як хочаш, так на ёй і гаспадарнічай", — адмакнуліся ад мяне калгасныя кіраўнікі. Крэдытаў не даюць, тэхнікай не дапамагаюць, каб сваю набыць... дзе там!

— А калі і даюць, — падтрымаў рэплікай з месца нехта з залы, — то за цэнамі не ўгнацца: нядаўна трактар ці камбайн каштавалі восемсот тысяч, а сёння — мільёны. Пакуль жа крэдыт атрымаеш, то цана яшчэ падскочыць.

Такія рэплікі гучалі адна за адной. Часам не чуваць было голасу выступаючых. Набелела ў душы фермера: хапае сваіх цяжкасцей, дык яшчэ дзяржава падкідае: то справядлівасці нідзе не знойдзеш, то не прыняты нейкі закон, то пад выглядам развіцця фермерства ідзе абгажэнне тых людзей, якія да фермерства ніякіх адносін не маюць.

І тут прыводзіліся канкрэтныя прыклады.

На Магілёўшчыне пад выглядам дапамогі фермерам будаваліся дарогі і пракладваліся лініі электраперадач да садоўных участкаў, уладальнікамі якіх з'яўляюцца высокапастаўленыя асобы.

— На нашай фермерскай гаспадарцы летас працавалі муж і дзеці, — скардзілася Валянціна Лявоненка са Смагоншчыны, — а падатковая камісія аднесла іх да ліку "наёмных рабочых". Прышлось плаціць дадатковыя падаткі. Ці справядліва гэта?

Такія і іншыя пытанні адрасаваліся і адказным работнікам розных міністэрстваў, што былі запрошаны на з'езд. Далёка не на ўсе пытанні фермеры атрымалі адказы. Неразбярэха ў заканадаўстве, у адносінах да статусу фермера пакуль яшчэ

існуе, і не хутка, відаць, дзяржаўны барометр пакажа на "ясна".

"Але фермерства ўжо пусціла карані, за ім будучыня, нягледзячы на ўсю варажбу скептыкаў. Кіраўніцтва рэспублікі з надзеяй сочыць за яго развіццём, намячае шляхі і меры падтрымкі новых гаспадароў", — такімі словамі старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Станіслава Шушкевіча, які выступіў на з'ездзе, хочацца закончыць гэтыя нататкі.

Юген ТУРАЙКЕВІЧ.

Доўгія гады працавала Валянціна Андрасюк у дзіцячым садзе калгаса "Беларусь" Жабінкаўскага раёна паварам. А потым вырашыла стварыць сямейную фермерскую гаспадарку. Арандавалі ў мясцовага калгаса 30 гектараў зямлі, узялі пазыку, набылі некалькі трактароў і аўтамабіль, прычалны інвентар.

Цяпер усе затраты ўжо акупіліся. Толькі ў мінулым годзе сям'я Андрасюкоў прадала дзяржаве 22 тоны ячменю, 130 тон цукровых буракоў, дваццаць тон бульбы, а таксама тону мяса ялавічыны і паўтону свінны. Так што, як гаворыць Валянціна Міхайлаўна, фермерства — справа выгадная, толькі рукі трэба прыкласці, не ленавацца.

НА ЗДЫМКУ: Фермер Валянціна АНДРАСЮК.

ЛІЦЭЙ: ГАРАНТ БУДУЧЫНІ ГРАМАДСТВА АБО БЯСПЛАТНЫ ВЫСОКАКВАЛІФІКАВАНЫ РЭПЕТЫТАР?

НАСТАЎ ЧАС ЗРАЗУМЕЦЬ: ВЕДЫ — КАПІТАЛ

Якімі чароўнымі здаюцца гэтыя словы — "гімназія", "каледж", "ліцэй"... Яны нібыта набліжаюць нас, сённяшніх, да таго даўным-даўно страчанага мінулага, якое цяпер бачыцца незвычайна прыгожым. Таму так прыемна бацькам дзе-небудзь прамовіць: а мой ці мая ў гімназію ходзіць. І вось ужо здаецца, што і сапраўды нешта ў жыцці мяняецца...

— На жаль, не так хутка, як хацелася б, — кажа Уладзімір КОЛАС, дырэктар буйнога Беларускага гуманітарнага ліцэя ў Мінску. — Ды і наўна было б спадзявацца, што змены адбудуцца адразу ж, раптоўна, бо немагчыма за некалькі год змяніць магутную адукацыйную сістэму, што будавалася на працягу сямі дзесяцігоддзяў і, трэба адзначыць, нягледзячы на пастаўленыя мэты — выхаванне грамадзян таталітарнай дзяржавы, кадраў для ваенна-прамысловага комплексу. Мэты цяпер, дзякуй Богу, памяншліся, але спыніць інерцыю самой сістэмы, скіраваць яе ў іншым напрамку вельмі цяжка. Прычыны тут як аб'ектыўныя, матэрыяльныя — адсутнасць новых падручнікаў, недастатковае фінансаванне і г.д., так і суб'ектыўныя, маральныя — усё мы выхаванцы савецкай школы і таму, добра ўсведамляючы неабходнасць зменаў і рэфарм, на практыцы часцяком дзейнічаем згодна са старымі стэрэатыпамі, што ўкараніліся ў падсвядомасці. Ды і сама афіцыйная мадэль ліцэя ў тым выглядзе,

у якім яна існуе цяпер, патрабуе, на мой погляд, грунтоўнай дапрацоўкі. Пакуль што гэта, па сутнасці, тая ж былая савецкая школа, толькі далучаная да ВНУ. Трэба, каб ліцэй прэпаноўваў навучэнцам большую свабоду выбару, трэба смялей мяняць змест адукацыі, збалансаванасць базавага і спецыялізуючага кампанентаў, гуманітарнага і дакладнага, тэхнічнага цыклаў. Але найперш неабходна вызначыць, што мы жадаем мець у выніку — распрацаваць, так бы мовіць, ідэальную мадэль ліцэя. Усім гэтым мы і спрабуем займацца. Стварылі лабараторыю па распрацоўцы канцэпцыі нацыянальнай адукацыі, увесь гуманітарны цыкл выкладаем па ўласных вучэбных праграмах. Маём ужо першы ўласны падручнік — па літаратуры народнаму свету, бо што ўяўляла з сябе гэтая дысцыпліна раней, можна бачыць, напрыклад, з экзаменацыйных пытанняў за курс сярэдняй школы, дзе адзіным пытаннем, што тычыцца непасрэдна сучаснай літаратуры, ёсць "Праблема гуманізму в трагедии В.Шекспира "Гамлет"". Усё астатняе — руская літаратура. Я не кажу, што яна дрэнная, але, пагадзіцеся, што такім чынам беларускія дзеці проста адсякаюцца ад сучаснай культуры, якая, дарэчы, даводзілася да іх таксама толькі праз рускую мову.

Але ж, безумоўна, магутнасцей, сродкаў ліцэю не хапае, каб цалкам адразу забяспечыць усе навучальныя дысцыпліны падручнікамі. Тым не менш

толькі за мінулы год зрабілі пяць праграм па пяці дысцыплінах, зацвердзілі іх у Міністэрстве адукацыі: логіка, філасофія, сусветная літаратура, беларуская мова, кінамастацтва. Раней таксама зацверджана каля дваццаці праграм, ну і робім падручнікі. Зараз спадар Сідарэвіч рыхтуе падручнік па гісторыі і логіцы. Хрэстаматыя па літаратуры народнаму свету ўжо гатова, набраная. Пакуль жа ўсе гуманітарныя дысцыпліны выкладаюцца не з дапамогай падручнікаў, а па спецыяльных распрацоўках, набраных на камп'ютэры.

Наогул беларускі гуманітарны ліцэй — устаноўка цалкам дзяржаўная. Фінансуе нас толькі міністэрства, ніякіх дадатковых спонсараў мы не маем і разлічваемся толькі на сябе, на ўласныя сілы. Ад дапамогі ж, безумоўна, не адмовіліся б: усім добра вядома, што такое бюджэтная ўстанова: пра заробкі наогул сорамна казаць, і гэта пры тым, што ў ліцэі працуюць высокакваліфікаваныя выкладчыкі, многія з якіх маюць навуковыя ступені. Ды і будынак ліцэя наогул цудоўны, у цэнтры Мінска, але ж без капітальнага рамонтнага ў 1957-га года! Ён, між іншым, дастаўся нам у час перадачы былой партыйнай маёмасці, праўда, не без бою.

Што больш за ўсё засмучае? Пэўны змест адукацыі і велізарная перагружанасць вучняў, а таксама пакуль яшчэ невялікая вар'янтнасць у адукацыі, сапраўдна адсутнасць выбару, традыцыйная агульнасць для ўсіх. Адысці ж ад

існуючых канонаў, так званай базавасці, мы не можам. Калі ад гэтага адмовімся, то страцім права выдаваць атэстат аб сярэдняй адукацыі.

Далейшую размову ў беларускім гуманітарным ліцэі мы прадоўжылі са спадаром Анатолям СІДАРЭВІЧАМ, выкладчыкам, літаратарам, філосафам, гісторыкам.

— Анатолий Пятровіч, чым, на ваш погляд, адрозніваецца ліцэй ад агульнаадукацыйнай школы?

— У школе я працаваў 8 год і ведаю, што гэта такое. Таму ў мяне сфарміраваўся прынцып, процілеглы вядомай "не ўмееш — навучыся, не хочаш — прымуся". Не ўмееш — я навучу, не хочаш — прымусяць не буду. Час зразумець і вучням, і бацькам, што веды — капітал.

— Бацькі, пэўна, гэта разумеюць... — На жаль, не. Многія з іх таксама яшчэ жывуць паводле старых уяўленняў: уладкаваў дзіця, а там ваша справа, вы яго выхоўвайце, вучыце. У ліцэі, на жаль, такая з'ява назіраецца таксама. Надзвычай жывучым аказаўся гэты савецкі стэрэатып. Але паўтару: асабіста ў мяне ніякіх прымусяў не практыкуюцца, як атрымліваецца ў вучня, так няхай і будзе.

[Заканчэнне на 4-й стар.]

НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

ПЕРШЫ ВІЗІТ У АФРЫКУ

Адным з першых падарожнікаў родам з Беларусі быў нявіжскі князь Мікалай Крыштаф Радзівіл па мянушцы “Сіротка” (1543–1616). Ён належаў да той адукаванай часткі феадалаў, якая вывучала прыроду, мастацтва, гісторыю, адкрывала друкарні, школы, шпіталі.

Ён вучыўся ў Цюбінгенскім і Страсбургскім універсітэтах, пабыў у Аўстрыі, Італіі, Францыі, а ў 1583–1584 гадах і ў краінах Усходняга Міжземнамор’я.

У верасні 1582 года Сіротка выехаў з Нясвіжа, дабраўся да Венецыі, адкуль разам са сваімі спадарожнікамі адплыў у Крэвету 1583 года. Наведаўшы Далмацыю, Іянічныя астравы, Кіпр і Кіпр, ён прыбыў у Сірыю і праз Дамаск прыехаў у Іерусалім. У ліпені 1583 года праз Іопу (цяпер Яфа), Ліван, Сірыю і Кіпр падарожнік дабраўся да Егіпта, жыў у Каіры і Александрыі. Адтуль у кастрычніку 1584 года ён выехаў на Кіпр. У сакавіку наступнага года М.Радзівіл прыбыў на паўвостраў Калабрыя на паўднёвым усходзе Італіі, па сшы дабраўся да Венецыі, а ў ліпені 1585 года вярнуўся ў Нясвіж.

Праз дзесяць гадоў ён склаў канчатковы тэкст дзённіка сваіх вандроваў, упершыню выдадзены ў 1601 годзе. За наступныя стагоддзі дзённік быў выдадзены дзевятнаццаць разоў на лацінскай, польскай, нямецкай і рускай мовах.

Падрабязна вывучыўшы літаратуру пра Блізкі Усход, Сіротка рабіў апісанне па ўласных назіраннях, крытычна ставячыся да скарыстаных ім крыніц.

Папулярнасці кнігі садзейнічала навізна аўтарскага падыходу да апісваемых з’яў.

І да Сіроткі, і нават пасля яго краіны Блізкага Усходу нашы землякі звычайна наведвалі, каб асабіста пераканацца ў існаванні мясцовасцей, апісаных у Бібліі. У выхаванага на ідэях еўрапейскага гуманізму М.Радзівіла іншы падыход да апісання далёкіх краін.

М.Радзівіл пастаянна звяртаўся да пытанняў канкрэтнай рэчаіснасці. Нават апісваючы “святыні”, ён больш гаворыць аб будынках, іх месцазнаходжанні, памерах, будаўнічым матэрыяле, чым аб падзеях, з якімі яны звязаны.

Вялікую ўвагу ўдзяліў падарожнік помнікам архітэктуры: храму Іаана Хрысціцеля ў Дамаску, крыжаму лабірынту (які насуперак легендзе лічыў старадаўнімі каменямі), руінам крыцкага горада Гарціны, іерусалімскаму храму Гроба Гасподня, старажытнахрысціянскай калоне, якую тады памылкова звязвалі з імем рымскага палкаводца Пампея. Больш за ўсё ўразілі Сіротку сфінкс і піраміды.

У пячорах са старажытнаегіпецкімі пахаваннямі Сіротка бачыў мноства забальзаміраваных трупам, “з якіх цел мумію бяруць”. Падарожнік вёз даве муміі дамоў, але ў час бурна забавонных пасажыры настаялі на тым, каб муміі былі выкінуты за борт, таму што яны бачылі ў іх прычыну бур.

Сіротка вызначаўся крытычным розумам. На падставе паказанняў механічнага гадзінніка і компаса ён адзначаў не-

раўнамернасць дня і ночы на Усходзе, што прычыла вучэнню Бібліі.

Пры відзе некаторых царкоўных славуцасцей яго таксама ахоплівалі сумненні, якімі ён не баяўся дзяліцца з чытачом. Пры апісанні Мёртвага мора ён не выявіў там незвычайных фруктаў, што нібыта ператвараліся ў попел, як пісаў пра гэта гісторык I стагоддзя н.э. І.Флавій. Не ўбачыў ён і апісаных у Бібліі статуі з солі жонкі Лота, аб якой старанна распытваў мясцовых старажылаў.

Не менш за старажытнасці Сіротку цікавілі клімат, прыродны свет, гаспадарка краін, у якіх ён пабыў, і жыццё мясцовага насельніцтва. На востраве Зантэ падарожнік бачыў, як вырошчваюць апельсіны, лімоны, вінаград, ён падрабязна апісаў выпарванне солі з марской вады і бавунасеянне на Кіпры.

У маляўнічым апісанні Сіроткам Мёртвага мора адчуваецца стыль сапраўднага мастака. Падарожнік расказваў аб забеспячэнні вадой і грамадскіх харчэўнях Кіпра, прымітыўных інкубаторах для вывядзення куранят у егіпецкім горадзе Сербіг, аб паліўным земляробстве і ўрадлівасці глебы ў Егіпце, аб вялікай ролі разліваў Ніла ў гаспадарчым жыцці краіны і народным свяце ў гонар пуску вады ў арашальныя каналы.

Але падарожнік не ўтаіў, што большую частку вады прысвойваў сабе намеснік турэцкага султана, аб распаўсюджаным у краіне рабстве і праве рабаўладальніка забіць раба.

Наш зямляк звяртаў увагу на незадаволенасць захопленых Турцыяй народаў уладай заваёўнікаў, на жорсткае абыходжанне турэцкіх чыноўнікаў з мясцовымі жыхарамі, сацыяльную і нацыянальную іерархію ў Егіпце.

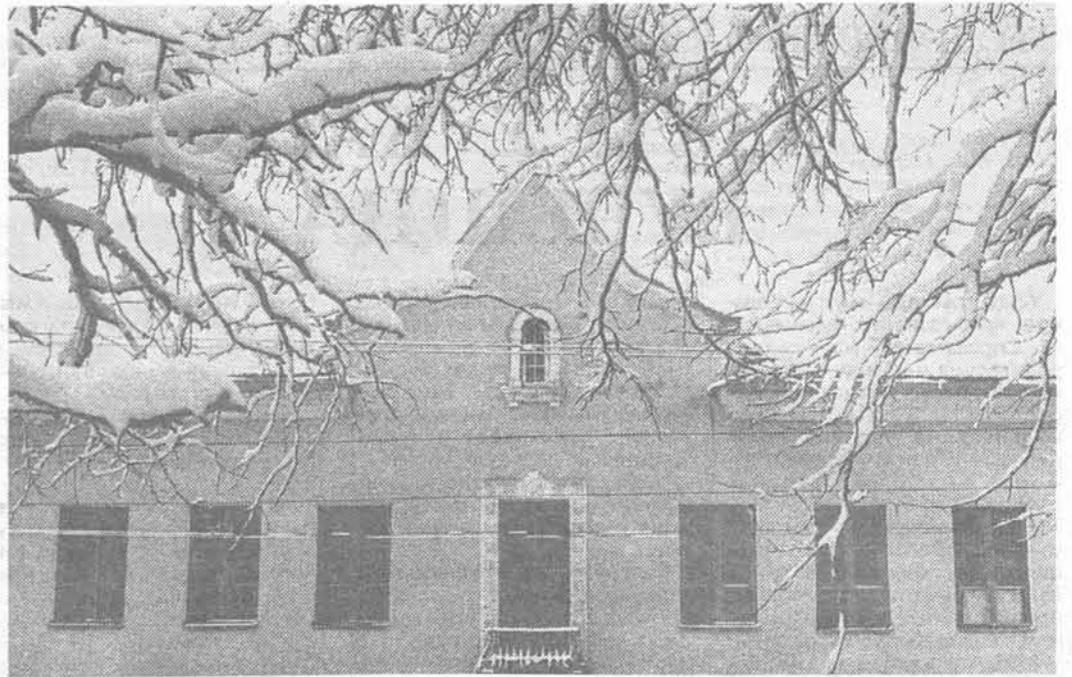
Многа месца ў “Падарожжы” адведзена апісанню невядомых жыхарам Беларусі жывёл — хамелеона, гіпапатама, кракадзіла, нільскіх гусей, страусаў і інш. Апісанне Сіроткам жывёльнага свету Усходу ўяўляла цікавасць для чытачоў таго часу ўжо таму, што да гэтага яны павінны былі прымаць на веру фантастычныя апісанні звароў “сабакагаловых” і “кентаўраў” у перакладной апавесці “Александрыя”.

Сіротка ж у сваёй кнізе расказвае не аб міфічных жывёлах, а аб сапраўдных “кінакефалах”, гэта значыць сабакагаловых малпа паўянах, якіх набыў у Александрыі для нявіжскага зварынца. У Апамеі ён купіў драпезніка цыбету, у Александрыі — пепардаў, драпезнікаў іхнеумонаў, папугая, дзікіх коз.

Запіскі Сіроткі — цікавая крыніца аб мінуўшчыне Блізкага Усходу. Больш за два стагоддзі імі карысталіся як найбольш поўнай і каштоўнай інфармацыяй жыхары беларускіх, літоўскіх, польскіх і іншых земляў. Нават у XIX стагоддзі да іх звярталіся турысты, якія наведвалі Блізкі Усход.

Кніга М.Радзівіла паслужыла штуршком да выдання геаграфічных твораў у Вялікім Княстве Літоўскім і сумежных дзяржавах.

Валянцін ГРЫЦКЕВІЧ.

Пасля снегападу.

Фота Віктара СТАВЕРА.

НАСТАЎ ЧАС ЗРАЗУМЕЦЬ: ВЕДЫ — КАПІТАЛ

[Заканчэнне.
Пачатак на 3-й стар.]

Два малодшыя курсы мы набіралі ў ліцэй ужо на конкурснай аснове, пры экзаменацыйнай камісіі. Павінен сказаць, узровень малодшых — вышэйшы, бо напачатку, калі ліцэй ствараўся і быў сапраўднай навіной, туды нярэдка ішлі дзеля цікавасці або прэстыжнасці. Цяпер жа пераважна ідуць менавіта атрымліваць адукацыю. Таму і яўных аўтсайдэраў сярод нашых навучэнцаў вельмі мала. Дарэчы, па выніках навучання тых, хто не спраўляецца, мы выключаем.

— Ці лічыце вы свой ліцэй элітарнай навучальнай установай?

— Не, пакуль, скажам так, наш ліцэй — сярэдняя навучальная ўстанова з трохі шырэйшымі і глыбейшымі ведамі. Вучні звычайнай школы не ввучаюць логіку, рэлігіязнаўства, паліталогію, уводзіны ў філасофію. Гэта толькі тое, што асабіста я выкладаю ў ліцэі. Нашы навучэнцы таксама значна глыбей ввучаюць гісторыю, у тым ліку і беларускую. У звычайнай школе няма лацінскай мовы, грэчаскай. Да таго ж на выбар можна вучыць польскую, чэшскую мовы, у якасці абавязковай другой замежнай — французскую альбо нямецкую. Ёсць у нас таленты: вучаць усё, што мы прапануем, і з такімі вучнямі проста радасна працаваць.

— Ці набываюць ліцэісты, акрамя ведаў, адпаведнае культурнае аблічча: манеры, інтэлігентнасць?

— Ведзеце, з “арыстакратамі духу” ў нас пакуль складанасці. А калі сур’ёзна, то вучацца ў нас самыя розныя дзеці, з самымі рознымі сямейнымі абставінамі. Ды і грамадства наша яшчэ, як кажуць, мае псіхалогію раба. Што такое псіхалогія раба? У Мікалая Ляскова ёсць такая рэч: нейкі пан, пабачыўшы, што ў Англіі сяляне жывуць у катэджах, таксама пабудоваў сваім прыгонным катэджы. Сяляне ж на злось пану зноў зрабілі курныя хаты, а з катэджаў — прыбіральні. Вось і мы можам бачыць, як, напрыклад, пасля рамонта па сцяне нехта праехаў падшвай бота. Гэта засмучае. Як не могуць не засмучаць заплявання, закінданыя акуркамі пад’езды нашых дамоў, брудныя вуліцы...

— Цікава, пасля ліцэя вашы выхаванцы будуць кідаць акуркі ў карзінку ці каля яе?

— Хто як. Нашы выхаванцаў фарміруе сёння, на жаль, не толькі ліцэй. Каб рыхтаваць сапраўдную эліту, трэба мець адпаведныя ўстановы. Са сваёй бурсай, інтэрнатамі, дзе дзеці жылі б пастаянна, знаходзячыся ў адпаведнай інтэлектуальнай, маральнай, шырэй кажучы, звычайнай атмасферы, дзе выпрацоўваюцца пэўныя каштоўнасці, пэўны светлагляд. Вось што такое эліта, вось чаму і баюся казаць слова “элітарны”. Мы ж далёкія ад таго стандарту.

— А ці імкняцеся да яго?

— Скажам так: пэўныя перадумовы для таго ёсць. І наступным лагічным крокам мог бы стаць такі: ператварыць цяперашні ліцэй у закрытую навучальную ўстанову. Але гэта ўжо будзе абыходзіцца бацькам у капеечку. Зараз

жа яны нічога не плацяць. А, між іншым, у нас выкладаюць больш дзесятка кандыдатаў навук. І атрымліваецца, што часам некаторыя бацькі разглядаюць ліцэй як рэпетытарскую школу перад паступленнем свайго дзіцяці ў вышэйшую навучальную ўстанову, бо працэнт паступлення нашых выпускнікоў даволі высокі. Дык ці не раскоша мець высокакваліфікаваных, з навуковымі ступенямі рэпетытараў бясплатна, за дзяржаўны кошт? Калі ведаў — капітал, то трэба ўкладваць грошы, каб мець гэты капітал.

— А хто бацькі вашых навучэнцаў?

— У нас дзеці з розных сацыяльных груп. Ёсць дзеці рабочых, а калі інтэлігенцыя, то навукова-тэхнічная — інжынеры, тэхнікі, урачы... Якраз гуманітарыяў, мне здаецца, менш. Можна таму, што цяпер ёсць выбар паміж навучальнымі ўстановамі, а, можа, добра падрыхтаваны выкладчык з гуманітарнай адукацыяй у стане даць адпаведныя ведаў сыну ці дачцэ і без ліцэя. Гэта тое, што называлася калісьці хатнім выхаваннем.

— Спецыфіка вашага ліцэя ў значнай ступені яшчэ і ў тым, што ён цалкам беларускамоўны. Ці адбіваецца гэта неяк на ліцэістах?

— Цяжка ім. Часам некаторыя нават камплектуюць, бо дагэтуль паўсюль вакол іх руская мова. Здрааецца, што з духу прырачэння і ў ліцэі дэманстравана размаўляюць па-руску. Ну, нічога. Як правіла, мы разумеем: яны франдзіруюць.

— А як наконт палітызаванасці? Бо ў нас атрымліваецца так, што нейкія моманты нацыянальна-культурнага адраджэння ідуць побач з палітыкай.

— Быў толькі адзін выпадак, калі вучні, як кажуць, у арганізаваным парадку трапілі на плошчу Незалежнасці. Гэта калі на сесіі Вярхоўнага Савета абмяркоўвалася пытанне аб дзяржаўным двухмоўі. Але і тады я выказаўся супраць гэтай акцыі. І цяпер мы не практыкуем такога. З таго адзінага выпадку мы зрабілі выснову, што дзяцей нельга ўцягваць у палітыку ні пры якіх абставінах. Іншая справа, калі вучні прыходзяць на палітычныя мітынгі і сходкі самі, па ўласнай ініцыятыве. Але павінен заўважыць, што ўвогуле палітыкай цікавяцца нямногія.

— А ці не адчувае беларускі ліцэй на сабе затуханне нейкага, калі можна так сказаць, “беларускага” буму, які назіраўся гады два назад?

— Безумоўна, Міністэрства адукацыі вельмі чуйна рэагуе на ўсе павевы ва ўрадавых калідорах. Нават былі пагрозы закрыцця ліцэя з боку асоб, якія могуць у адміністрацыйным парадку вырашыць гэтае пытанне. Але я не думаю, што да таго дойдзе.

Складанасцей шмат. Велізарныя нагрукі кладуцца не толькі на вучняў, але і на выкладчыкаў. Напрыклад, я за два гады не меў ніводнага тыдня адпачынку. І здаецца, сярод калег я не адзін такі. Я забыў, што такое кіно, забыў, калі ў тэатр хадзіў — знаёмых актэры проста часам здзіўляюцца... Так што бывае хочацца кінуць усё, але мне тады кажуць: усім цяжка, кінем усё, а хто і што тады застанеца?

Галіна УЛЦЭНАК.

ПОЛАЦКІ князь Усяслаў Брачыславіч, унук Ізяслава Уладзіміравіча (ці Яраполкавіча?, гл. аб гэтым наш артыкул у N 39 “ГР” за 1991 г.), усялаўлены ў “Слове пра паход Ігаравы”, быў самым ваяўнічым, нястомным, прадпрымальным і неспакойным з усіх князёў полацкіх і ўсіх сучасных яму рускіх князёў. Усяслаў быў найбольш магутным полацкім князем, а Полацкая зямля ў час яго праўлення з’яўлялася моцнай дзяржавай, з якой павінны былі лічыцца ўсе падуладныя Кіеву княствы. Таму шматлікія нашчадкі першых полацкіх князёў і называюцца ў “Слове...” “ўнукамі Усяслава”.

“Слова пра паход Ігаравы” даволі падрабязна апісвае поўнае драматызму жыццё Усяслава. Кожны сюжэт славуэта твора, звязаны з дзейнасцю полацкага ўладара, варты пільнай увагі і вывучэння. Аднак нас сёння цікавіць толькі адна характэрная дэталі ва ўспрыманні гэтага героя старажытнабеларускай гісторыі яго сучаснікамі. Ім ён уяўляўся нейкім пярэваратнем, які невідзімкай бегае воўкам уначы і з’яўляецца раницай там, дзе яго ніхто не чакаў. Так характарызуе князя Усяслава і “Слова пра паход Ігаравы”. Зразумела, што гэта перш за ўсё мастацкі прыём. І наўрад ці полацкі князь быў сапраўдным “ваўкалакам”, “чарадзеям”. Такое магчыма толькі ў казках. Але кожнае фантастычнае, казачнае і чароўнае ўяўленне амаль заўсёды абіраецца на нейкія гістарычныя падзеі і абставіны. І можа казацца, што, пачаўшы апавядаць казку, мы незнаком перагорнем недаследаваную старонку гісторыі краю.

У кнізе Міколы Ермаловіча “Старажытная Беларусь” ёсць згадка аб тым, што маці Усяслава паходзіла з нейкага фіна-угорскага племя. На думку вучонага, такім племенем магла быць **водзь**, бо менавіта да гэтага фіна-угорскага народа звяртаўся князь Усяслаў за дапамогай падчас барацьбы з Ноўгарадам. Пры нараджэнні Усяслава прысутнічалі **валхвы** — вешчунны жрацы. Згодна з паданнем, пасля нараджэння на галаве Усяслава быў бачны “знак”, бо нарадзіўся ён ад чараўніцтва (аб тым, што такое гэты “знак”, падрабязна разважае М. Ермаловіч, таму не будзем на гэтым спыняцца). Усе гэта ў нейкай ступені тлумачыць, чаму славуэта полацкага князя лічылі чарадзеям, аднак яшчэ не дае поўнага адказу на пытанне, чаму ж князя Усяслава называлі **ваўкалакам**.

Тут мы павінны зрабіць пэўнае адступленне ад асноўнай тэмы апавядання. Але ж наступныя нашы разважанні толькі знешне будуць уяўляцца як “адступленне”. Па сваёй жа сутнасці яны з’яўляюцца аргументацыяй таго вываду, які будзе сфармуляваны ніжэй і які можа здацца вельмі нечаканым і нетрадыцыйным для даследчы-

каў старажытнай гісторыі Беларусі.

Ваўкалак (ад стараславянскага **влькь** — “воўк” + **длакь** — “поўсць”) — гэта пярэваратень, чалавек, нібыта здольны ператварыцца ў ваўка. У этнаграфічных апісаннях XIX — пачатку XX стагоддзяў адзначаецца, што вера ў здольнасць чалавека ператварыцца ў якую-небудзь іншую істоту, асабліва ў ваўка,

белгаў у паўночнай Галіі; адсюль назва гальскай правінцыі **Бельгіка**, якая абмежавана на поўначы і ўсходзе Рэйнам, а на паўночным усходзе — вобласцю Мозэля. Дык вось, паўночнагальскія нервіі былі звязаны з яшчэ адным кельцкім племем — **кімвэрамі**. У гэтай сувязі цікава нагадаць назву былой вёскі **Кімвэраўка** ў межах сучаснага Мазыра, побач з якой знаходзіцца старажытнае

кельцкіх моў азначае “ваўкі”. Успомнім тут расказ Герадота аб ператварэнні неўраў раз у год у ваўкоў. Як можна тлумачыць гэта паведамленне? Што яно ўвогуле азначае? Хутэй за ўсё, этнічны паток неўраў, які перасяляўся з-за нападу змей, складалася са славян (“нарцаў; ці няма тут пераклічкі найменняў **нарцы** і **неўры**, **нервіі**!) і кельтаў-волахаў, татэмам якіх быў воўк. Ператварэнне раз у год

ЗАГАДКІ СТАРАЖЫТНЫХ ПАДАННЯЎ

“УСЯСЛАЎ-КНЯЗЬ УНАЧЫ ВОЎКАМ БЕГАЎ”

ЧАМУ ЛЕГЕНДАРНАГА ПОЛАЦКАГА УЛАДАРА ЛІЧЫЛІ ВАЎКАЛАКАМ!

Цвярдзей паўсюджвалася сярод беларусаў. Паданні аб пярэваратнях ваўкалаках у сваёй аснове звязаны з татэмістычнымі ўяўленнямі (татэмізм — першабытны культ жывёл, часам расліц ці іншых рэчаў, якія лічацца родапачынальнымі плямя). Але бяру на сябе смеласць сцвярджаць, што культ ваўка не з’яўляецца па свайму паходжанню славянскім. Калі не сам гэты культ, дык веру ў здольнасць чалавека ператварыцца ў ваўка, вераванні аб ваўкалаках славяне, якія жылі на тэрыторыі Беларусі, запазычылі ад кельцкіх народаў, у прыватнасці, ад кельцкіх плямён, якія выступілі ў гісторыі пад найменнем **неўры**, **нервіі**.

Упершыню пра гэты народ — неўраў — расказаў грэчаскі гісторык Геродот. Згодна з яго апавяданнем, за адно пакаленне да паходу персідскага цара Дарыя Першага Гістаспа на кірфаў (515 год да новай эры) неўры вымушаны былі пакінуць сваю краіну з-за змей. Справа ў тым, што ў іх краіне з’явілася шмат змей, а іншыя змей, яшчэ больш шматлікія, рынуліся на неўраў з пустыні, вось неўры пад іх націскам і пакінулі сваю зямлю, перасяліўшыся да будзінаў. Геродот расказаў таксама, што неўры лічацца чараўнікамі, бо кожны неўр адзін раз у год на некалькі дзён ператварыцца... у ваўка, а потым зноў прымае чалавечы аблічча.

Праблема неўраў хваліце даследчыкаў даўно. Гэты таямнічы народ прымаці за славян, за балтаў, за фіна-уграў і размяшчалі адпаведна на розных тэрыторыях. На наш погляд, найбольш блізкай да ісціны з’яўляецца новая гіпотэза вядомага этымолога А. Трубачова, які лічыць неўраў кельтамі. Найменне **нервіі** (этымалагічна тое ж, што і **неўры**) было звязана на іншай тэрыторыі з досыць германізаваным племенем, якое ўваходзіла ў плямянны саюз

Калі гаварыць пра найменне **неўры**, **нервіі**, то трэба зазначыць, што аналагічны кампанент — “вр” — маецца ў складзе геаграфічных назваў тых зямель, дзе ў мінулым жылі кельцкія і італійскія плямёны, — Луар, Гавр, Севр, Беверн (Францыя), Нісавр (Умбрыя ў Італіі), асабліва ж рэчка і дэпартамент Невр і горад Невер у Францыі.

Што ж датычыць Геродотавых неўраў, то яны, хутэй за ўсё, былі не “чыстымі” кельтамі, а змешаным славяна-кельцкім населенствам. У сярэдзіне I тысячагоддзя да новай эры на тэрыторыю Чэхіі і Падунаўя праніклі з Галіі кельцкія плямёны **боеі** і **волькаў-цектасагаў**. У Падунаўі, Чэхіі, Маравіі, Паноніі кельты ўступілі ў кантакт са славянамі, якія жылі тут спрадвеку (на Дунаі размяшчалася “прарадзіма” славян). Узаемадзеянне кельтаў і славян было не зусім мірным. “Повесті временных лет” апавядае пра нашэсце на дунайскае славян (“нарцаў”) нейкіх волахаў: “волахі напалі на дунайскае славян-нарцаў і пасяліліся сярод іх, і прыгнэталі іх”. Славяне вымушаны былі перамяшчацца часткова на поўнач, часткова на ўсход. Думаецца, што добра вядомыя археолагам пшэворская культура на тэрыторыі Польшчы і сярэднядніпроўская зарубінецкая культура, якія ўзніклі ў II стагоддзі да новай эры, — гэта і ёсць асноўныя “цэнтры” славянства пасля нашэсця волахаў. У далейшым сярэднявекавыя аўтары ведоўць групуюкі плямёнаў венедаў, склавен і антаў (першыя стагоддзі новай эры). Гэта наступны этап распаўсюджвання славянскіх этнічных комплексаў на поўнач, усход, паўночны ўсход і паўднёвы ўсход.

У сярэдзіне I тысячагоддзя да новай эры разам са славянамі з Падунаўя рухалася і частка кельтаў. Дарэчы, летапіснае найменне кельцкіх плямён **волахі** адпавядае гістарычнаму іх этнічному **волькі** (гл. вышэй). Назва **волахі** пры перакладзе з

іншае, як своеасаблівае “прыпамінанне” неўрамі-кельтамі свайго сапраўднага паходжання. Увогуле ўсе гэта сведчыць аб працэсе асіміляцыі славянамі, якія пераважалі колькасна, кельтаў-волахаў. “Растварэнне” апошніх сярод славян суправаджалася, у прыватнасці, перадачай у славянскую мову асобных этнічных, геаграфічных назваў. Так, найменне **волахі** на славянскай глебе атрымала наступныя сэнсавыя змены. Перш за ўсё, яно аказалася сугучным найменню бога Велеса, якое звязвалася з паняццямі “жывёла, статак, паша”. Бог Велес (Волас) ва ўсходніх славян часта меў эпітэт “Бог жывёлы” (“Скотны бог”). Падобнае збліжэнне прывяло да таго, што запазычаны ў кельтаў этнонім **волахі** пачаў выкарыстоўвацца славянамі для абазначэння усіх народаў (плямён, груп), якія займаліся пастухоўствам і жывёлагадоўляй у карпата-балканскім арэале. Як бачым, арэал ужывання назвы **волахі** заставаўся ранейшым, хоць яна працягвала пераасэнсоўвацца і ў далейшым. У старажытнацаркоўнаславянскай мове слова **волах** азначала ўвогуле чалавека раманскага паходжання. У сучаснай украінскай мове слова **волах**, у сербскай і балгарскай мовах слова **волах** маюць значэнні “вапах, румын”. Польскае “Влохы”, чэшскае “Влахы” і назва “Влахы” ў помніках рускай мовы азначалі і азначаюць “Італія”, адначасова польскае “Валошльызні” — Магдавія. З XIV стагоддзя былі вядомыя княствы **Малдова** і **Валахія**, якія аб’ядналіся ў 1862 годзе пад новай назвай — Румынскае княства. Адзначым таксама, што ў нямецкай і англасаксонскай мовах этнонім **волахі** пры пераасэнсаванні стаў азначаць “чужак”, “раб” “брыт, валец” (адсюль і назва **Уэльс**).

Аляксандр РОГАЛЕЎ.
(Заканчэнне будзе).

ПАМЯЦІ ГЕНАДЗЯ КАХАНОЎСКАГА

Пасля цяжкай хваробы заўчасна пайшоў ад нас Генадзь Аляксандравіч Каханоўскі — крэязнавец, гісторык, публіцыст, апантаны даследчык Беларускай мінуўшчыны і сціплы руплівец на ніве адраджэння бацькаўшчыны.

Генадзь Каханоўскі нарадзіўся 8 студзеня 1936 года ў вёсцы Дамашы Маладзечанскага раёна. У 1963 годзе скончыў Маскоўскі дзяржаўны педагогічны інстытут, працаваў настаўнікам гісторыі і беларускай літаратуры ў маладзечанскіх школах. З 1964 года навуковы супрацоўнік, намеснік дырэктара, потым дырэктар Мінскага абласнога краязнаўчага музея ў Маладзечне. Абараніў кандыдацкую дысертацыю, а ў мінулым годзе — доктарскую, з 1982 года працаваў старшым навуковым супрацоўнікам спачатку ў Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук, а ў апошнія гады жыцця — у Нацыянальным навукова-асветніцкім цэнтры імя Ф. Скарыны АН Беларусі.

Працам Генадзья Каханоўскага ўласціва грунтоўная навуковая аснова, багаты фактаў і пераканаўчасць высноў. Шырокае кола ягоных інтарсаў уключала шматлікія грані матэрыяльнай і духоўнай культуры народа.

Ён быў адным з тых навукоўцаў, чылі намаганні паўстала Беларускае краязнаўчае таварыства, старшынёй якога ён па праву быў абраны. Спадчына Г. Каханоўскага — гэта працы па археалогіі, гісторыі, фалькларыстыцы, этнаграфіі, краязнаўству, музейнай справе, даследаванні па гісторыі гарадоў Беларусі і ахоўе яе гістарычных помнікаў. З дапамогай Генадзья Аляксандравіча ўстаноўлены помнікі, мемарыяльныя знакі і шыльды ў шматлікіх гістарычных мясцінах Бацькаўшчыны. У сваіх гістарычных творах ён аддаў належнае мноству пярэднявечных, такіх жа руплівых даследчыкаў роднага краю, вярнуў нашым сучаснікам забытыя імёны, адкрыў і ўвёў у навуковы ўжытак невядомыя раней дакументы з архіваў, бібліятэк і музеяў Беларусі і замежжа.

Г. Каханоўскі быў адным з тых беларусаў, якія адкрылі родны край усяму свету, у якасці удзельніка археалагічных, этнаграфічных, фальклорных экспедыцый ён аб’ездзіў усю Беларусь, а родную Маладзечаншчыну ведаў, як ніхто іншы.

Ж татартуразнавец, ён закрунуў цікавыя пытанні творчасці Я. Купалы, М. Багдановіча, Ф. Багушэвіча, Я. Коласа і іншых славуітых пісьменнікаў, чья творчасць з’яўляецца найкаштоўнейшай спадчынай Беларускай літаратуры.

Усю творчую энергію душы аддаў гэты рознабакова адукаваны чалавек роднаму краю, і родная зямля яго ніколі не забудзе.

Цэнтральная Рада БСДГ.

Калектыву рэдакцыі “Голасу Радзімы” таксама смуткуе з прычыны смерці Генадзья Каханоўскага, які на працягу многіх гадоў быў нашым жаданым і шанаваным аўтарам. Яго апошні ў нашай газеце артыкул — слова на развітанне з Міколам Лазарам, здатым краязнаўцам і добрым другом — быў змешчаны 12 жніўня 1993 года. Мы цанілі ў асобе Г. Каханоўскага вучонага-даследчыка, таленавітага пісьменніка, спагадлівага, інтэлігентнага, шчырага чалавека, цікавага і разумнага субяседніка.

Рэдакцыя газеты “Голас Радзімы”.

На долю **Вольгі Хадароўскай** выпаў незаздросны лёс. З маленства засталася без бацькі. У вайну загінуў адзін мужчына ў сям’і — брат. Таму ён, як і дзвюм яе сёстрам, прышлося выконваць работу далёка не жаночую: араць, касіць, малаціць. А калі выйшла замуж, то маладых аддзялілі. А ў той невялічкай хатцы, дзе Хадароўскія распачалі сваё сумеснае жыццё, не было ні лавы, ні віль, што гаршкі з печы выцягваць.

— Ведаецце, цяпер нават здзіўляешся, як гэта мы ўсё здужалі, — распавядае **Вольга Мікітаўна**. — Днём жалі, снапы вязалі. Пасля абеду снапы падвозілі да малацілі да дзвюх гадзін ночы. Не паспееш задрамаць, як трэба кароўку падаць, зеля для жывёлы нарваць, у хаце прыбраць. І так увесь год. Палёгка была ўжо потым, калі новую хату пабудавалі, добра трохі нахылі... Сына вось выгадалі. Цяпер унукі падростаюць.

Успамінаючы мінулае, **Вольга Мікітаўна** на лёс свой не скардзілася. Нібы так і павінна было быць. Здавалася мне, што яна трохі і ганарыцца сабою, што змагла ўсё здужаць. За 65 гадоў жыцця яна ні разу не ляжала ў бальніцы, хваробы нібы міналі яе. І цяпер яна не сядзіць без справы, як выдаецца вольная хвіліна, бярэцца то кудзелью прасці, то вязачу што-небудзь для унучка.

Жаночому рамяству яна навучыла нявестку, унучку, якім пастаянна нагадвае:

— Галоўнае, дзеткі, здароўе. Будзе здароўе, спакой у свеце — тады і багацце нажывецца.

Віктар ВАЛАДАШЧУК.
Фота М. СУПРУНА.

[Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.]

АЛЕ ХТО ж яны, гэтыя творцы і прапагандысты Беларускай культуры, якія, нягледзячы на крутыя павароты лёсу, не здрадзілі свайму сумленню!

Імёны М.Куліковіча-Шчаглова і М.Равенскага ўжо не навіна на старонках нашых газет і часопісаў, хаця яшчэ пару гадоў назад шырока публіка, ды і знаўцы не ўпісвалі іх у гісторыю культуры Беларусі. Музыка гэтых маэстра загучала са сцэны, стала запісвацца на радыё, а музыказнаўчая спадчына М.Куліковіча (артыкулы, нарыс “Гісторыя музыкі Беларусі”) прыкоўвае увагу як спецыялістаў-гісторыкаў, так і аматараў мастацтва.

Узнаўляючы атмасферу культурнага жыцця даваеннай Беларусі, можна справядліва сцвярджаць, што гэтыя музыканты былі сапраўдным творчым цэнтрам і сэрцам тагачаснай беларускай культуры. Атрымаўшы выдатную музычную адукацыю ў Маскоўскай кансерваторыі (клас прафесара Іпалітава-Іванова), нястомныя ў служэнні Музыцы, яны імкнуліся ахапіць розныя напрамкі музычнай дзейнасці. Так, М.Куліковіч-Шчаглоў

узначальваў сімфанічны аркестр Беларускага радыёкамітэта, быў членам камісіі па аналізу становішча мастацтва Заходняй Беларусі (узначальваў яе Янка Купала), выкладаў у кансерваторыі і разам з гэтым актыўна тварыў — збіраў, вывучаў і апрацоўваў беларускія народныя песні, пісаў сваю першую оперу “Кацярына” (лібрэта М.Клімковіча), выступаў у прэсе. М.Равенскі ў 20-я гады працаваў дырэктарам БДТ-1, выкладаў у музычным тэхнікуме і кансерваторыі, вывучаў беларускі фальклор і быў так захоплены гэтай невычэрпнай крыніцай прыгажосці, што літаральна заражаў сваёй любоўю да песні тых, хто жыў і працаваў побач з ім. Гэтыя словы пра М.Равенскага праз многа гадоў скажа яго саратнік, кампазітар і музыказнаўца Аляксандр Карповіч, які глыбока шанаваў талент свайго старэйшага калегі і падтрымліваў сувязь з ім у цяжкія гады эміграцыі.

Аляксандр Карповіч, Эльза Зубковіч, Рыгор Самохін, Міхаіл Зінчук, Вячаслаў Селях-Качанскі — гэтыя музыканты прадстаўлялі перадавую частку беларускага музычнага мастацтва 20-х—40-х гадоў нашага стагоддзя. Жыццё ў мастацтве Беларусі кожнага з іх, несумненна, заслужоўвае глыбокага вывучэння, таму што іх намаганнямі (часта, на жаль, нялёпкімі) адраджаліся і атрымлівалі развіццё тыя парасткі нацыянальнага, якія ўзвылі на нашай зямлі ў далёкія для нас цяпер гады.

І зноў звернем увагу чытача на высокі ўзровень прафесіянальнай падрыхтоўкі, “школы” гэтых музыкантаў: А.Карповіч — выпускнік Маскоўскай кансерваторыі па спецыяльнасцях кампазіцыі і гісторыі музыкі, вучань вядомых прафесараў Спасобіна і Цэрмана; піяністка Э.Зубковіч — выхаванка Варшаўскай кансерваторыі, а пазней Акадэміі музыкі Берліна і Штутгарта; М.Зінчук — таленавіты музыказнаўца, яркі і глыбокі погляд якога на музычны твор у многім сфарміраваны дзякуючы яго маскоўскаму настаўніку прафесару Л.Мазелю; В.Селях-Качанскі, спявак і тэатральны дзеяч, выпускнік оперных класаў Пецярбургскай кансерваторыі, а ў пачатку 20-х гадоў — саліст Марыінскага опернага тэатра. Сапраўднае “сузор’е” імёнаў і навучальных устаноў!

БУДУЧЫ творцамі па сутнасці сваёй, усе музыканты, незалежна ад спецыяльнасці, спрабавалі сабе ў сававаці — ці то апрацоўваючы народныя песні (дзякуючы ім у той час) стварэнне інструментальнай фантазіі на беларускіх тэмх альбо шпосці яшчэ.

Напрыклад, піяністка Эльза Зубковіч у 20-я—30-я гады з’яўлялася актыўным музыкантам-выканаўцам, выкладчыкам музыкальнага тэхнікума і заснавальнікам кафедры агульнага фартэпіяна ў Беларускай кансерваторыі. Адначасова яна сур’ёзна займалася даследаваннем творчасці Брамса і Рэге-ра і нават рыхтавала да абароны дысертацыю па іх мастацтву. Разам з тым пярэ Э. Зубковіч належыць нямала рамансаў і песень на вершы беларускіх па-

КРЫКУ асабліва ў гледзе прадстаўленых тут дзеячў нашага мастацтва стаяць кампазітары Дамітрый Верасаў і Ян Тарасевіч.

Яны не жылі ў Мінску, не “кіпелі” ў самым катле нацыянальна-культурных праблем, але кожны аддаў патаемную часцінку душы сваёй гэтай зямлі.

Будучы сынам землеўладальніка, “ворага народа”, Д. Верасаў з ранніх гадоў быў вымушаны вандраваць з го-

МІНІ-ФЕСТЫВАЛЬ З ТВОРАЎ КАМПАЗИТАРАЎ ЗАМЕЖЖА

КАЛЯДЫ Ў “БЕЛАРУСКАЙ КАПЭЛЕ”

этаў, п’ес для фартэпіяна, фантазія “Бульба”. Пазней, ужо ў ЗША, яна выдасць вакальны зборнік “Край мой васільковы”, падручнік для пачынаючых піяністаў “Першыя радзіцы”. “Яе музыка — шчырая і непасрэдная”, — так вызначыць кампазітарскі твар Э. Зубковіч Аляксандр Карповіч, і вельмі тонка гэтыя словы заўважаюць самае істотнае ў мастацтве кампазітара!

Шэраг фартэпіянных, харавых і вакальных твораў напісаны і самім А. Карповічам. Сярод іх — фартэпіянная сюіта “Нёман”, раманы на словы Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Канстанцыя Буйло, Масея Сяднёва, Міхася Кавыля і іншых, апрацоўкі песень.

Адны створаны ім тут, на радзіме, іншыя — у складаны перыяд эміграцыі. У многім дзякуючы Карповічу-музыказнаўцу і публіцысту, мы маем важныя і адзіныя з даступных сёння звесткі-факты, успаміны пра яго сучаснікаў, і перш за ўсё пра М. Куліковіча, М. Равенскага, Г. Самохіна, Э. Зубковіч і іншых.

Адна з яркіх і, верагодна, крайне непрымальных для тагачаснай большавіцкай апазіцыі 20-х—30-х гадоў фігур у беларускім мастацтве — Вячаслаў Селях-Качанскі. Спявак (бас), рэжысёр, публіцыст, кампазітар. Менавіта ён у 1927 годзе быў ініцыятарам, пастаноўшчыкам і выканаўцам адной з галоўных партый (Мельнік) оперы А. Даргамыжскага “Русалка”, перакладзенай на беларускую мову і задуманай як адзін з першых крокаў на шляху стаўлення нацыянальнага опернага жанру і тэатра. Не вытрымаўшы пагрому ўсяго нацыянальнага, беларускага, уніфікацыі культуры, Селях-Качанскі паехаў за межы Беларусі, аднак вярнуўся ў 1943 годзе. Выпускі “Новага шляху” ваенных гадоў — сведчанне таго, што сэрца музыканта не пакідала радзімы: ён аналізуе ў артыкулах рэпертуар свайго тэатра, разважае пра шляхі яго развіцця, дзеліцца ўласнымі творчымі планами. А планы гэтыя былі па-сапраўднаму выкажаны: у час вайны В. Селях-Качанскі паставіў на сцэне Мінскага грамадскага тэатра оперы М. Куліковіча-Шчаглова “Усяслаў-Чарадзеі” і “Лясное возера”, “Купалле” Туранкова і іншыя творы, якія, паводле яго слоў, сапраўды “выхоўваюць добры мастацкі густ, даюць эстэтычную асапуду і абуджаюць адначасна нацыянальныя пачуцці”.

рада ў горад, зарабляючы на жыццё і выбіраючы імгненні, калі б мог — утаіўшы “кулацкае” паходжанне — вучыцца музыцы ў прафесіяналаў. Ужо ў ЗША напісаў тры оперы, адна з якіх “На край света” (на лібрэта М. Сяднёва) — музычная трагедыя, прысвечаная беларусам, якія перажылі другую сусветную вайну. Найбольш вядомыя ў асяроддзі беларускай эміграцыі камерныя творы Д. Верасава, у прыватнасці, песні на вершы М. Кавыля, Н. Арсенневай, М. Сяднёва, Я. Золака.

Так, прозвішча гэтага музыканта сёння ні пра што не гаворыць нашаму слухачу. Але тут жа ўспамінаецца цікавы і пасвойму красамоўны факт творчай біяграфіі кампазітара: у сувязі з двухсотгоддзем Амерыкі ў ЗША была выдадзена энцыклапедыя вядомых амерыканцаў, дзе разам з іншымі названа імя беларуса Дамітрыя Верасава...

Жыццё і творчасць Яна Тарасевіча — самая малавядомая сёння старонка нашай музычнай гісторыі. Вось што расказаў А. Каржанеўская, піяністка, незамены памочнік і аднадумец усіх творчых пачынанняў “Беларускай Капэлы”: “У час адной з канцэртных паездак у Польшчу мы выпадкова адкрылі імя Яна Тарасевіча, пазнаёміўшыся з яго сябрам і выхаванцам, які перадаў некаторыя ноты свайго настаўніка. Сын гродзенскага губернатара, Ян Тарасевіч выбраў для сябе музычную ніву. Скончыўшы Пецярбургскую кансерваторыю як піяніст, а магчыма і кампазітар, ён вярнуўся на Беларусь, у Гродна. Да 1916—1919 гадоў адносяцца першыя харавыя і вакальныя творы гэтага кампазітара, сярод якіх і раманы на вершы М. Багдановіча. Далей здарылася тая самая бяда, якая і перавярнула жыццё музыканта. Не пакідаючы Гродна, але ў выніку палітычнай сітуацыі, Я. Тарасевіч апынуўся на тэрыторыі іншай дзяржавы. Ехаць у Савецкую Беларусь? Наўрад ці чакала яна сына губернатара. Працягваць тварыць для Беларусі? У новых дзяржаўных умовах гэта небяспечна. Кампазітар выбірае самы трагічны для самога сябе шлях — пісаць “у нікуды”, дакладней, “у стол”, толькі марачы аб выкананні сваёй музыкі”.

Прайшоў час, многае змяніўшы і многае адкрывшы ў нашым жыцці. І сёння, відаць, пачнуць збывацца тыя далёкія мары, якімі жылі адданыя Беларусі музыканты.

ПЕРШЫ студзеньскі тыдзень новага года падарыў слухачам тры канцэртныя вечары, дзе прагучала вакальная, фартэпіянная музыка кампазітараў беларускага замежжа.

“Каляды ў “Беларускай Капэле” — так назвалі гэты музычны міні-фестываль.

Не ведаю, ці наўмысна, ці выпадкова, але тры калядныя канцэрты былі складзены — карыстаючыся музычнай тэрміналогіяй — па прынцыпу

мяя і незнаёмыя мелодыі беларускіх народных песень, парознаму ўплеценыя ў канву аўтарскіх твораў. Вялікая сюіта М. Равенскага, Варыяцыі на беларускую народную тэму Э. Зубковіч (у рэдакцыі І. Алоўнікава), Фантазія на беларускія народныя тэмх і 6 эцюдаў на беларускія тэмх М. Куліковіча-Шчаглова — гэтыя своеасаблівыя канцэртныя п’есы стварылі фартэпіянае “аблічча” мастацтва беларускага замежжа.

Нарэшце, трэці, на мой погляд, кульмінацыйны канцэрт. Ён не столькі дапоўніў, колькі значна расшырыў уяўленне аб творчасці ўсіх кампазітараў, бо па ўражаннях ад прайшоўшых музычных вечароў ужо склаліся нейкія вобразы індывідуальнага творчага почырку кожнага. Мы пачулі літургічныя хары “Благаславі, душа мая, Госпада” В. Селях-Качанскага і “Дар міру” Д. Верасава, фрагменты з Літургіі св. Яна Златавуста М. Равенскага, харавыя раманы і народныя песні М. Куліковіча-Шчаглова і М. Равенскага. Але больш таго. У гэтым канцэрце мы сустрэліся з мастацтвам дзіўнага калектыву, які яшчэ раз пацвердзіў ісціну, што для слухача часта тое, як прагучыць музыка, вызначае і наколькі цікавая яна. Тэмбр камернага а капэльнага ансамбля мужчынскіх галасоў хору “Унія” проста невычэрпны! У ім ёсць і глыбокае стрыманае пачуццё ў творах літургічнай музыкі — а які тут тэнар саліста Яні Бурала! — і спакойная ўпэўненасць у “Пагоні” (М. Куліковіч-Шчаглоў, словы М. Багдановіча), высокі смутак у “Сьпеце ўсе тыя” (М. Куліковіч-Шчаглоў, словы Я. Купалы), высакароднасць у “Магутным Божа” (М. Равенскі, словы Н. Арсенневай). Нездарма на прайшоўшым летась у Магілёве фестывалі “Магутны Божа” гэты калектыў не толькі стаў лаўрэатам, але і забраў усе магчымыя прызы і ўзнагароды.

Вельмі хочацца спадзявацца, што тры прайшоўшыя калядныя канцэрты падарылі слухачам незабыўныя музычныя ўражання. І, як сказаў Адам Мальдзіс на адкрыццё гэтага фестывалю, “калі прыйшоў бы да мяне спонсар, я папрасіў бы ў яго грошай толькі на адну справу — вяртанне на Беларусь імёнаў і мастацтва ўсіх яе дзяцей”.

У ЗАКЛЮЧЭННЕ назаву імя кампазітара, жыццё і творчасць якога з’яўляюцца, дзякуй Богу, не чаровай трагедыяй нашай зямлі, а надарот, яе надзеяй. Пецярбургца Ігар Маціеўскі, доктар мастацтвазнаўства, дыпламант Міжнародных конкурсаў і фестывалю, член рады згуртавання беларусаў свету “Бацькаўшчына” актыўна працуе над беларускай тэматыкай як у творчасці — раманы, песні, балады, хары на вершы М. Багдановіча, В. Таўлая, Н. Арсенневай, народныя тэксты, літургічныя творы, — так і ў навуковай дзейнасці (фальклорныя экспедыцыі на Палессі, Пазер’і). Але важней за ўсё іншае: І. Маціеўскі не проста ўвасабляе беларускую тэму, захапіўшыся яе асаблівасцю. Ён жыве беларускай ідэяй. У праграмах усіх трох канцэртаў гучала яго музыка: тонкія і пластычныя “Пентаметры” для голасу, па-філасофску паглыблены і больш інтэлектуалізаваныя фартэпіяныя цыкл “Нядзельне і далёкае” і, у процілегласць яму, эмацыянальна адкрытыя звонку харавыя “Госпадзі, памілуй”, “Слава”, “Цару нябесны”.

ЧЫРВОНЫ СТРУМЕНЬ СВАБОДЫ

(Валерый УРУБЛЕЎСКИ)

Стаяў моцны мароз з ветрам. Раптоўна наскочылі кубанцы. Ар'ергард пасечаны. Паўстанцы пахіснуліся. Імгненна аданіўшы абстаноўку, Урублеўскі павярнуў каня насустрач карнікам... Ён бачыць раздзьмутыя храпы казацкага каня, бляск варожай шаблі, спрытна адбівае ўдар. Але да яго падскочыла ўжо некалькі... Пякучы боль у плячы. Потым нібы маланка працінае галаву... Палкоўнік Урублеўскі выпускае клінок і падае з каня...

На гэтым канцаецца дзёнік Арамовіча.

Пра смерць Урублеўскага ў гэтай сутымцы паведамля польская газета “Глос вольны”, якая выходзіла ў Лондане. Яго імя ёсць у зборніку паўстанцкіх некралогоў “Памятка для польскіх сем’яў” З.Каломны (кніга выйшла ў Кракаве ў 1868 годзе).

Але Урублеўскі не загінуў. Ён удалося яму выратавацца? Сее-то ён помніў сам, астатняе прыйшлося ўзнаўляць пасля па расказах таварышаў і проста добрых людзей, якія ў гэты страшны момант апынуліся побач.

Дык вось, калі Урублеўскі зваліўся з каня і казаў ў азэрце пагоні прамчаліся над ім, нейкі селянін заўважыў, што “мяцежнік” яшчэ дыхае, і зацягнуў яго ў гумно. Пазней удалося перанесці раненага камандзіра ў бліжэйшы маёнтак Запелышчы, які арандаваў прыліччынік паўстанцаў Ксаверый Складоўскі. Там Валерыя схавалі і зрабілі ўсё, каб вырваць яго з лап смерці. Моцны арганізм перамог, хаця да поўнай папраўкі было яшчэ далёка. Навокал гоісалі карнікі, якія доўга б далі за галаву славутага камандзіра. Аставацца ў маёнтку было небяспечна, ды і сам Урублеўскі не хацеў наклікаць бяду на людзей, што прытулілі яго. Калі крыху ачунаў, узнік план пераправіць яго ў Галіцыю, якая уваходзіла тады ў склад Аўстрыі.

За выкананне плана ўзялася маладая сваячка гаспадары Бяляслава Складоўскага, цётка будучага сусветна вядомага фізіка Марыя Кюры-Складоўскай. Гэта была смелая дзяўчына, якая не раз памагала паўстанцам і лічылася “кур’еркай” (сваёй) паўстанцкай арганізацыі.

Бяляслава пераапанула Урублеўскага ў жаночае адзенне і везла яго ў карэце як сваю эканомку. Небяспечная дарога ішла праз усю Любліншчыну да самай аўстрыйскай мяжы. Ужо ў самым пачатку адбыўся эпізод, які потым часта ўспамінаў Урублеўскі.

Каб выехаць з павета, трэба было атрымаць пропуск ад царскага ваеннага начальніка. Для гэтага Складоўскага з бацькам і пераапанутым Урублеўскім адправіліся ў вайсковы лагер. Пакуль бацька афармляў паперы, Бяляслава са сваёй занадта рослай, але прыгожай “эканомкай” заставалася ў карэце. Вядома, яны прыцягнулі увагу маладых афіцэраў, якія акружылі карэту. Спачатку ішлі звычайныя ў такіх выпадках заляцанні і жарты, потым аднаму з афіцэраў “эканомка” падалася падзёрнай, і ён пачаў яе распытваць. Хвіля была вельмі трывожная. “Я стаў шукаць свой пісталет, — расказаў праз шмат гадоў Урублеўскі, — каб для апошняга свайго сучашняга размажджэрчыц яму люб, але не мог намацаць кішэнні пад спадніцай”. На шчасце, у гэты момант пад’ехаў старшы афіцэр, які адгнаў сваіх маладых таварышаў і, нахіліўшыся да паўстанца, шапнуў: “Прыкладзіце ў парадак свой твар”. Складоўскага зірнула на свайго суседа і замерла: па ягонай

шчацэ з незагоенай яшчэ толкам раны цёк тоненькі струменьчык крыві. Да канца жыцця Урублеўскі так і не ведаў, хто быў гэты высакародны афіцэр. “Ці быў гэты паляк або рускі? І ўсё ж я схільны думаць, што гэты быў рускі...” — раздумваў ён пазней.

І вось Урублеўскі, як сотні і тысячы іншых былых паўстанцаў, апынуўся ў Парыжы. Спачатку жыў на мізэрны заробак літаршчыка, потым навучыўся друкарскай справе і працаваў у друкарні. Тулюся ў невялікім пакойчыку недзе пад самым дахам таннага атэльчыка. Пасябраваў з французскімі рабочымі, якія па-таварыску даглядалі яго, калі ён захварэў воспаі. (Дарэчы, Урублеўскі, як і некаторыя іншыя вельмі дужыя па прыродзе людзі, не любіў дактароў. І ад воспы вылечыўся сам — ляжаў у сваім пакойчыку, харчаваўся адным цёплым чаем. Кажуць, што гэта і выратавала яго, бо ў перапоўненых шпітальных людзі мёрлі, які мухі. Пазней Урублеўскі пісаў К.Марксу, што “прывык здаўна... ляжыцца, як сабака, пакідаючы гаенне сваіх ран прыродзе”).

У канцы 60-х — пачатку 70-х гадоў Урублеўскага можна было сустрэць у парыжскіх рабочых клубах. Зноў адчувалася набліжэнне рэвалюцыйнай бур’і. Аднак сярод рабочых не было адзінства. Урублеўскі з цікавасцю слухаў прамоўцаў, прыглядаўся да розных плыняў, якія існавалі ў рабочым і рэвалюцыйным руху — марксісты, пруданісты, бланкісты, анархісты-бакуніны... У вольныя часы хадзіў у французскую вайсковую школу, звярнуў свой вопыт партызанскай вайны з ваеннай тэорыяй.

Як герой паўстання, рашучы і прамы чалавек, Урублеўскі меў вялікі аўтарытэт у эмігранцкім асяроддзі, пастаянна выбіраўся ў кіруючыя органы польскай дэмакратычнай эміграцыі.

Сярод эмігрантаў ішлі гарачыя спрэчкі пра прычыны паражэння паўстання, пра шляхі, якімі можна дасягнуць нацыянальнага і сацыяльнага вызвалення радзімы. Былі такія, што неахвотна расставаліся з грузам старых шляхецка-нацыяналістычных памылак. Разам з Яраславам Дамброўскім Урублеўскі выступаў у гэтых дыскусіях як перакананы дэмакрат, прадаўжальнік і сцяганосец лепшых рэвалюцыйна-дэмакратычных традыцый паўстання традыцый Кастуся Каліноўскага і Зыгмунта Серакоўскага.

Цудоўным дакументам, які вельмі красамоўна перадае тагачасныя погляды, рэвалюцыйную страснасць і перакананасць Урублеўскага, з’яўляецца яго адозва “Да ўсёй аб’яднанай польскай дэмакратыі” ад 1 лютага 1869 года. Гэта “крэда” палымянага рэвалюцыянера, яго сімвал веры.

“...Для іншай Польшчы, чым тая, дзе панаванне чалавека над чалавекам саступіць месца царству свабоды, розуму і права, дзе неўцыва знікне ў промнях агульнай асветы, а галечка — у добрасумленным размеркаванні агульных выгод для іншай Польшчы я не магу ні жыць, ні паміраць”, — заяўляў Урублеўскі. І яшчэ: “Усе для народа і праз народ — у гэтым лозунгу я знаходжу не толькі палітычны ідэал нашай айчыны, але і сродкі да яго здзяйснення”. Пра Беларусь тут, на жаль, не згадваўся, але, мяркуючы па ўсім, Урублеўскі бачыў яе будучыню ў федэратыўнай сувязі са свабоднай Польшчай — мілганула ў адозве ўпэўненасць, што новая Польшча, як федэрацыя, захавала “у цэласці свае гістарычныя межы”. Вядома, былі кіраўніку “літоўскай партыі”, паплекніку Каліноўскага, варта было б агаварыць гэтую акалічнасць спецыяльна. Але эміграцыя не садзейнічала захаванню сувязей з белару-

скай культурай. Да таго ж тонкі пласт тагачаснага беларускага Адраджэння быў ці не ўшчэнт пабіты рэпрэсіямі 1863 года.

У 1870 годзе пачалася франка-пруская вайна. Эмігранты, для якіх Францыя стала другой радзімай, напружана сочаць за падзеямі на фронце. Надзьмуты прускі мілітарызм ні ў кога не выклікаў сімпатыі. Але звесткі былі нярадасныя. Французскія войскі цяперлі паражэнне за паражэннем.

Разам з многімі сваімі таварышамі Валерый Урублеўскі апынуўся ў Парыжы. Ён абклаўся картамі і марыў пра перамогі над прусакамі. Ягоны зямляк Юзаф Такаржэвіч успамінаў, як у лютым 1871 года Урублеўскі прыйшоў да яго і прапанаваў праісці праз мясцовыя пасты, каб агледзець мясцовасць. “Валерак, — запісаў Такаржэвіч, — таксама ж, як і Яраслаў (Дамброўскі), думае, што другі перыяд вайны, другая па чэрзе стадыя, непазбежны...” Далей Такаржэвіч з глыбокай сімпатыяй адзначаў характэрныя рысы Урублеўскага — “жваваць, вытрымку думкі, шчырыню погляду, здольнасць хутка ўспрымаць вызначальныя і галоўныя акалічнасці ў сітуацыі... Пры гэтым ён ідэаліст, і сэрца ў яго мяккае”.

Тут падаспелі новыя хваляючыя падзеі.

18 сакавіка 1871 года нацыянальная гвардыя і народ рабочых раёнаў Парыжа далі адпор урадавым войскам, якія спрабавалі абяззброіць рабочых. Утварылася Парыжская камуна.

Урад Цэра кідае на Парыж сваё войска, распачынаючы такім чынам грамадзяскую вайну. Лепшыя з эмігрантаў-дэмакраты ўспрынялі камуну як сваю ўласную справу.

Спіс сьняю і дачок розных народаў, якіх парадзілі бар’якды Парыжскай камуны, пэўна, быў бы бясконы. Сваё адважнае сэрца воіна-рэвалюцыянера, свой ваенны талент і вопыт аддаў камуне і паплекнік Каліноўскага Валерый Урублеўскі.

Дакументальна вядома, што 7 красавіка 1871 года Урублеўскі падаў у ваенную камісію камунараў заяву, у якой аддаваў сябе ў распараджэнне камуны і выкладаў свае погляды на вайну з версальцамі. Армія камуны зазнала перад гэтым першыя прыкрыя няўдачы, і ёй вельмі патрэбны былі вопытны і адданыя людзі.

Валерый Урублеўскі, палкоўнік у час паўстання 1863 года, становіцца, як і Дамброўскі, генералам Парыжскай камуны. Яму даверылі камандаванне паўднёвым фронтам.

“...Гэта быў малады чалавек з выдатным веданнем вайскавай справы, храбры, разумны, метадычны, ён умеў з усяго здабываць карысць і быў цудоўным кіраўніком маладых войскаў”, — пісаў пра Урублеўскага ўдзельнік і гісторык камуны Лісагарэ.

Федэраты (байцы камуны) любілі свайго новага генерала за прастату, адкрытасць, адвагу, за тое, што ён заўсёды дзяліў з імі ўсё цярпае траншэінага жыцця. Нават вяселля грубаватасць генерала была па сэрцу простым рабочым хлопцам, якія ўзялі ў рукі стрэльбы, каб бараніць сваю рэспубліку.

Генадзь КІСЯЛЕЎ.

У ВІЦЕБСКУ З’ЯВІЎСЯ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

ЁН ЖЫВЕ І ЧАКАЕ

Для многіх гэта будзе прыемнай і нечаканай навіной: у Віцебску адкрыты і працуе Мастацкі музей. Ён лічыцца філіялам краязнаўчага музея, дзе раней экспанаваліся выстаўныя віцебскія мастакоў. Паказвалі іх і ў галерэях горада (дарэчы, іх нямае тут). У Віцебску шмат мастакоў. Можна выгладкова зайсці ў маленькае кафэ, каб выпіць кавы, і трапіць на выставу прыгожых акварэляў, выкананых з тонкасцю і пяшчотай. Ці ўбачыць сапраўды добрую карціну ў камісійным магазіне. Як можа жыць горад мастакоў без мастацкага музея? Размешчаны ён у б’юльварным будынку, які ўзведзены ў 1883 годзе для акруговага суда. Перад вайной дом стаў Палацам працы. Форма збудавання — падабная. На жаль, на першым паверсе нізкія столі, і для выстаў можна выкарыстоўваць толькі 2-гі і 3-ці паверхі. Тыя, хто бываў у партыйных ўстановах, памятаюць, што ўяўляюць сабой гэтыя памяшканні. Другі калідор і кабінеты, кабінеты. Добра, што не маленькія. Карціны павесіць можна. Аднак будынак патрабуе рэканструкцыі, а на гэта трэба шмат грошай, якіх у музея няма.

Цяпер музей рыхтуецца да канферэнцыі, прысвечанай 75-годдзю заснавання віцебскай школы-майстэрні і 70-годдзю Віцебскага мастацкага тэхнікума. Дарэчы, да Вялікай Айчыннай вайны ён быў адзінай мастацкай установай на Беларусі. Канферэнцыя павінна праісці ў сакавіку. Тады будзе наладжана і выстава.

У музея няма яшчэ пастаянай экспазіцыі, над яе стварэннем толькі працуюць. Але ж сёння ўжо там можна ўбачыць выставу “Юры Пэн і яго вучні”. Юры Пэн — мастак, які працаваў у падкрэслена рэалістычным накірунку. Ён пісаў партрэты, пейзажы (“Партрэт К. Меклера”, “Партрэт кабет”, “Віцьба”). Быў гэты чалавек вялікім патрыятам горада і ўсё свае працы завяшчаў Віцебску. Там у 1939 годзе была адкрыта мастацкая галерэя імя Пэна. Але прыйшла вайна. І супрацоўнікі галерэі, каб зберагчы калекцыю, везлі карціны пад дажджом і сонцам у Саратаў. Пасля вайны карціны вярнуліся ў Віцебск, адкуль іх нечакана па чымсьці загаду вывезлі ў Мінск (добра, што не ў Маскву, а то не ўбачылі б мы іх і да сённяшняга дня). Творы ў стацыі рэспублікі ў асноўным ляжалі ў запасніках Дзяржаўнага мастацкага музея (яго-

ная плошча не дазваляе паказаць усё яго мастацкае багацце). Некалькі гадоў назад паміж музеем у Мінску і краязнаўчым музеем у Віцебску пачалася доўгая перапіска. Вынік яе: у 1992 годзе 152 карціны Пэна вярнуліся ў родны горад мастака (праўда, у Мінску засталіся некаторыя працы Ю. Пэна і экспануюцца ў пастаяннай экспазіцыі).

Нядаўна 7 карцін Юры Пэна былі на выставе ў Парыжы (менавіта тыя, што ляжалі доўгі час у запасніку Мастацкага музея ў Мінску). Цяпер цэнтр яўрэйскай культуры ЗША хоча ўзяць для правядзення выстаў у гэтай краіне некалькі прац мастака.

Мне робіцца заўсёды няёмка, калі да беларусаў запічаюць людзей, якія тут нарадзіліся, але вучыліся не тут і зрабілі славу іншым краінам. Пра гэта сапраўды не варта крычаць, аднак усвадоміць неабходна, што узровень культуры залежыць ад узроўню эканомікі, адукацыі ў краіне. Для развіцця таленту ў краіне павінна існаваць база, інакш ён не зможа ў ёй жыць, задыхнецца ці з’едзе. Прыклад? Марк Шагал, Іван Хруцкі, вядомы як майстар нацюрморта, нарадзіўся ў Віцебскай губерні. А хто з нас чуў імя Соф’і Ганчаровай? Яна вучылася ў жаночым прыватным пансіёне пад Віцебскам. Дзяўчына напісала партрэт гаспадыні ўстанавы П’оры, які доўгі час знаходзіўся ў пастаяннай экспазіцыі Гістарычнага музея ў Маскве.

Яшчэ адна выстава ў Мастацкім музеі горада Віцебска — творы рускіх мастакоў мінулага стагоддзя (С. Заранка — дарэчы, ураджэнец Дубровенскага раёна Віцебскай вобласці, У. Макоўскі, І. Левітан).

Мастацкі музей у Віцебску толькі пачынае сваю дзейнасць. Горад гэты варта мець добры музей. Пакуль ён не надта ўтульны, бо галечка праступае ва ўсім, акрамя добрых карцін. Пакуль ля уваходу ў музей стаяць буюсты заснавальніка марксізму-ленінізму. Але гэта ўсё другаснае. Галоўнае — каб мастак адчуў, што ў іх горадзе ёсць музей, і захацеў падараваць яму свае працы. Ён згодны і купіць іх, але тут ад твораў спатрэбіцца разуменне, што музей не можа заплаціць столькі, колькі плацяць за мяжой.

Экскурсавод Ганна Бебрына заклікала ад імя ўсіх супрацоўнікаў музея зразумець, што для кожнага мастака — гонар, калі ягона праца знаходзіцца ў музеі. Прыватныя калекцыі — іншы ўзровень. Музей — гэта гісторыя. Усе, хто вучыўся ў Віцебску, каму дарагі гэты горад і хто можа нешта зрабіць для мастацкага музея, — звяртайцеся туды. Ён жыве і чакае вас.

Алена СПАСЮК.

АГЛЯДЫ І РЭЦЭНЗІ

Часопіс “Славяноведение” выпускае Расійская акадэмія навук шэсць разоў у год. У першым з іх за мінулы год Ю. Лабінцаў у раздзеле “Агляды і рэцэнзіі” грунтоўна разглядае факсімільны выпуск знакамітай скарынаўскай “Бібліі”, ажыццёлены ў трох тамах выдавецтвам “Беларуская энцыклапедыя” імя Пётруса Броўкі. У трэцім нумары ў згаданым раздзеле А. Анікін уважліва прачытвае сёмы том “Этымалагічнага слоўніка беларускай мовы”, што пабачыў свет у выдавецтве “Навука і тэхніка” ў 1991 годзе. Заўвагі выказаны істотныя. І, нарэшце, у пятым нумары нельга прамінуць артыкул доктара гістарычных навук, вядучага навуковага супрацоўніка Інстытута славяназнаўства і балганістыкі Расійскай акадэміі У. Дзякава “Т. Касцюшка і яго паплекнікі пасля паражэння пры Мацеевічы (1794—1798)”. Як вядома, рэспубліка рыхтуецца шэра года адзначыць 200-годдзе гэтага паўстання. У артыкуле ж гаворка ідзе “аб найбольш важным і змястоўным комплексе крывіц, што захоўваюцца ў Расіі з дзяржаўным архівам старажытных актаў”. Разглядаюцца і матэрыялы Тэнайскай экспедыцыі сената, што з’яўлялася ў Расіі вышэйшым органам палітычнага вышукі. Тут жа выкладчык Гродзенскага ўніверсітэта, аспірант Інстытута славяназнаўства і балганістыкі Т. Кручкоўскі выступае з артыкулам “Праблемы падзелу Рэчы Паспалітай у рускай гістарыяграфіі другой паловы XIX — пачатку XX стагоддзя”.

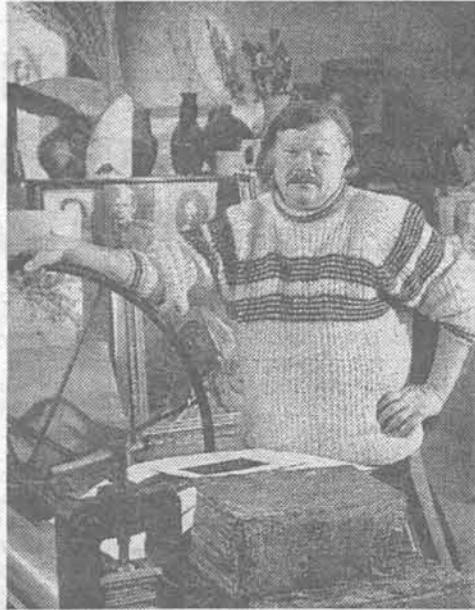
МАСТАК ЭДУАРД АГУНОВІЧ

**СВАЯ
ТВОРЧАЯ
ДАРОГА**

У кожнага мастака свая творчая дарога. Эдуард Агуновіч выбраў адну з самых складаных. Ён мастак-экспазіцыянер, і яго праца — ствараць інтэр’еры музеяў. Нічога не перашкаджала Эдуарду стаць мастаком-графікам. Яго дыпломная работа — мастацкае афармленне кнігі “Тарас на Парнасе” — атрымала самую высокую адзнаку. Але яшчэ ў час вучобы ў Віцебскім мастацкім тэхнікуме праявілася ў Эдуарда жаданне ўсебакова пазнаць гісторыю Беларусі.

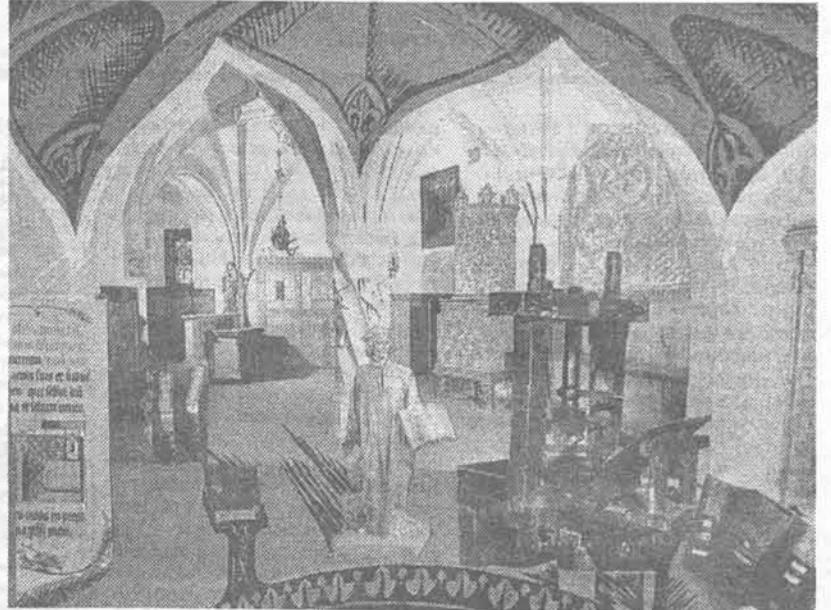
Нарадзіўся Эдуард Агуновіч у Рэчыцы. Яго дзіцячыя гады прайшлі сярод тых, хто араў і сеяў, праў і ткаў, рабіў бочкі. Ён слухаў народныя песні і бачыў старадаўнія абрады. Усё гэта і фарміравала яго густ, мастацкія захапленні. Ён любіць і ведае этнаграфію, і гэта дапамагае яму ў рабоце.

Вывучаючы гісторыю Беларусі, Агуновіч многа ездзіў па рэспубліцы. Часта яго спадарожнікамі былі такія закаханыя ў свой край людзі, як Уладзімір Караткевіч, Пётр Драчоў, Валянцін Ждановіч. Гэта быў яшчэ адзін спосаб пазнаць дух народа, яго вытокі. Да гэтага часу, напрыклад, успамінае Эдуард душэўнае

ўзрушэнне, якое зведаў, стоячы ля старажытных сцен царквы абарончага тылу ў Сынковічах...

З багатым духоўным багажом і жыццёвым вопытам прыйшоў Эдуард Агуновіч да работы ў музеях. Ён аформіла сямнаццаць экспазіцый — у Вязьніцы і Мінску, у Заслаўі і Леніна, у Дзяржынску і Івянцы. Кола пытанняў, якія даводзіцца вырашаць мастаку-экспазіцыянеру, надзвычай шырокае. Ён

павінен быць жывапісцам і дызайнерам, гісторыкам і прапрабам, сцэнарыстам і пастаноўшчыкам... Толькі маючы ўсе гэтыя якасці, можна стварыць непаўторную экспазіцыю. Такою стала апошняя работа Эдуарда — Музей М. Багдановіча ў Мінску, якая адзначана Дзяржаўнай прэміяй Беларусі. Як сапраўднага мастака, Эдуарда Агуновіча пастаянна праследуе пачуццё незадаволенасці зробленым. І жыве ў ім надзея,

што лепшая работа яшчэ наперадзе. Можна быць, ён стане беларускі музей у Гайнаўцы на Беластоцчынне, над стварэннем экспазіцыі якога цяпер працуе мастак?

Я. КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: Эдуард АГУНОВІЧ у майстэрні; магчыма такой будзе адна з залаў беларускага музея ў Гайнаўцы ў Польшчы.

Фота аўтара.

ПАДЗЯКА ЗАМЕЖНЫМ СУАЙЧЫННІКАМ

Управа Дзіцячага фонду духоўнага і інтэлектуальнага адраджэння “Сакавік” праз “Голас Радзімы” выказвае шчырую падзяку нашым замежным суайчыннікам, у прыватнасці, Аляксандру Надсону, Галіне Русак, Янку і Веры Запруднікам, Паўліне Сурвіла, Раісе Жук-Грышкевіч, Міколе Латушкіну, Эве Пашкевіч, Ганне Лапінскай, Алесю Міцкевічу, а таксама вернікам БАП царквы Вялікабрытаніі і Амерыкі за іх ахвяраванні для беларускіх дзетак.

Дзякуючы шчодрасці нашых замежных і тэўшых сяброў, фондам была праведзена калядная акцыя “Святкуем разам”.

Сіроты і хворыя дзеці — адзін з галоўных клопатаў фонду. Але ж не менш важным накірункам дзейнасці дабрачыннай арганізацыі з’яўляецца падтрымка і развіццё розных здольнасцяў дзяцей. Даўно была задума пазнаёміць адных і другіх падарункі фонду. Менавіта таму разам з сябрамі фонду прыехалі з навагоднімі віншаваннямі ў дзіцячы дом N 2 і дзённы стацыянар гарадской дзіцячай паліклінікі N 8 вучні 199-й беларускай гімназіі г.Мінска. Больш за сто дзетак гэтых устаноў атрымалі падарункі, а гэта мяккія цацкі, размалёўкі, шакалад, цукеркі і г.д. З вялікай прыемнасцю паглядзелі яны таксама невялічкі канцэрт, які падрыхтаваў гурт “Калядзіца” беларускай гімназіі (дарэчы, кіруе ім сябра фонду Людміла Дзіцэвіч). Сустрэчы былі цікавымі і карыснымі для ўсіх дзяцей. Акрамя падарункаў, усім установам, якія наведлі сябры фонду, былі ахвяраваны лекі і вітаміны.

Скончыліся святы. Гэта была не першая і, упэўнена, не апошняя акцыя фонду. Дзеці чакаюць сустрэч, увагі, падтрымкі, асабліва тыя, якія жывуць у дзіцячых дамах і інтэрнатах. Таму падаецца вельмі важным, каб такія сустрэчы выпадалі не толькі на свя-

ты, а адбываліся значна часцей, і мы для гэтага будзем рабіць усё магчымае.

Таіса БАНДАРЭНКА,
намеснік старшыні фонду “Сакавік”.
НА ЗДЫМКУ: дзеткі атрымалі навагоднія падарункі, і іх вочкі засвяціліся радасцю.

**І НА ЧУЖЫНЕ —
БЕЛАРУС**

У Маладзечанскай дзіцячай паліклініцы пабываў прадстаўнік аўтакефальнай незалежнай царквы беларусаў на чужыне Мікалай Генька. Урад-жэнец Маладзечаншчыны, ён

быў вывезены ў час вайны ў Аўстралію, затым жыццё закінуў у Канаду. Гадзі і дзесяцігоддзі, праведзеныя на чужыне, не пасялілі ў душы беларуса абьякавасці да лёсу роднай зямлі.

Такіх людзей на свеце не так ужо і многа, але яны аб’ядноўваюцца, каб дапамагчы сваім землякам у сённяшнім

складаным для іх становішчы. Мікалаю Генька даставіў у Маладзечна гуманітарны груз: антыбіётыкі, вітаміны... Лекі якасныя, з працяглым тэрмінам захоўвання.

У сакавіку наступнага года прадстаўнікі аўтакефальнай царквы чарговы раз наведаюць Беларусь і Маладзечна.

СПОРТ

**СЕНСАЦЫЯ
НЕ АДБЫЛАСЯ**

Проста ашаламляючая навіна з’явілася на старонках перыядычных выданняў і ў іншых сродках масавай інфармацыі: група мацнейшых спартсменаў Беларусі не мае права выступіць за нашу каманду на Гульнях у Ліпехамеры быццам бы з-за “нявысветленасці іх грамадзянства”. Але сансацыя не адбылася.

Нацыянальны алімпійскі камітэт Беларусі своечасова паслаў даведку ў МАК і Аргкамітэт Гульняў з тлумачэннямі аб нацыянальнасці і грамадзянстве ўсіх спартсменаў зборнай рэспублікі, а таксама абгрунтаваў правамоцнасць і законнасць удзелу іх у зімовых Алімпійскіх гульнях. На гэтым інцыдэнт быў вымарпаны.

**ПАД
ЭГІДАЙ ФІДЭ**

У галандскім горадзе Вейк-ан-Зее пачаліся гульні кандыдатаў на званне чэмпіёнаў свету па шахматах. Большасць прэтэндэнтаў — выхадцы з былога Саюза.

Гонар Беларусі абараняе гросмайстар Барыс Гельфанд. У спарынг-партнёры яму дастаўся англічанін Майкл Адамс. Пакуль сапернікі першыя дзве партыі згулялі ўнічыю.

**ПРАДОЎЖАЦЬ
БАРАЦЬБУ**

Гандбалісты зборнай Беларусі занялі другое месца ў чацвёртай групе адборачнага турніру першынства Еўропы. На наступным этапе ў барацьбе за пучэўку ў фінал нашым спартсменам трэба будзе двойчы сустрацца з камандай Аўстрыі.

Гульні пройдуць у пачатку сакавіка.

**“УСЕ
ЗОРКІ НХЛ” —**

так называецца штогодні традыцыйны матч заакеанскіх прафесіянальных хакеістаў, падзеленых на дзве каманды: “Усход” і “Заход”. Адрозніваецца выхадцаў з былога СССР трапілі ў лік шчаслівых удзельнікаў гэтай сустрэчы. І сярод іх былы выхаванец мінскай школы “Юнацтва” Сяргей Фёдароў, які цяпер гуляе за канадскі клуб “Дэтройт”. Не пашанцавала яго земляку Мікалаю Баршчэўскаму. Адзін з лепшых хакеістаў НХЛ атрымаў нядаўна траўму і не трапіў на гэты традыцыйны матч.

**НЕ ўСЁ
СТРАЧАНА**

Валейбольная жаночая беларуская каманда “Амкадор” правяла ў Іспаніі першы матч адной васьмай фіналу розыгрышу Кубка чэмпіёнаў Еўропы. Ва ўпартай барацьбе нашы спартсменкі ўступілі — 1:3 мясцовай “Мурсіі”.

Але, на думку спецыялістаў, яшчэ не ўсё страчана, беларуская каманда мае магчымасць у матчы ў адказ згуляць і намнога мацней.

**ДЭБЮТ
АДБУДЗЕЦЦА
ў БІМБАО**

Удала правялі папярэднія гульні першынства Еўропы па хакею на траве юнакі Рэспублікі Беларусь. Яны ўвайшлі ў васьмёрку лепшых каманд, якія і разыграюць чэмпіёнскае званне. Фінал пройдзе ў Іспаніі ў горадзе Бімбао.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Адрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
Індэкс 63854. Зак.94.
Падпісана да друку 24. 1.1994 г.